

A SZOLNOKI FILMFESZTIVÁLOK TÖRTÉNETE

Tartalomjegyzék

Köszöntő és bevezető	4
Előszó	6
A szolnoki filmfesztiválok története	8
A tudományos ismeretterjesztés útjai és kérdőjelei	34
„A mozi és a film eszközeivel gazdagítani a közösséget” Demeter István interjú	36
A névváltás és Alexandre Trauner	46
Akárhonnan is nézzük...	48
Zárszó	53

Demeter Éva
A szolnoki filmfesztiválok története

Kiadó: Tisza Mozi Kft.

Felelős Kiadó: Demeter István

Nyomdai előkészítés: Simon Róbert

ISBN 978-615-01-2884-9

9 786150 128849

Kedves Olvasó!

Ötvenkét évvel ezelőtt, 1969-ben nagy élet lehetett Szolnokon. Négy, mai napig is működő művészeti kezdeményezés alakult ebben az évben: a Bartók Kórus, a Szolnoki Népdalkör, a Légierő Zenekar és a Képzőművészeti Filmszemle is.

A film egy különleges világ, ahol egyáltalán nem könnyű maradandót alkotni. Rendkívüli öröm, hogy ennek a csodálatos világnak az egyik nagy hazai seregszemléje éppen itt, Szolnokon ülteti a vászon elé a hozzáértőket, a nézőket, a filmek szerelmeit.

Ma már bárki hozzájuthat egy olyan eszközhöz, mellyel mozgóképek sorozatában mondhatja el művészi gondolatait. Sok fiatal alkot, akik kamerával vagy éppen telefonjukkal próbálnak különös szemüveget tartani a világ elé. Valahol itt indul az ifjú filmesek pályafutása, hogy aztán az igazán tehetségesek később igazi felvevő előtt is bizonyíthassák tudásukat.

Örülök, hogy ma Szolnokon egyre több példáját látom minden területen a művészeti élet pezsgésének. Városunkban annyi pozitív példát láthatunk a közös munka gyümölcsére! S ez kiemelten igaz a művészetekre, a kultúrára. A pezsgő közélet egyik kiemelt eseménye a filmszemle, mely határokon túl is elviszi Szolnok hírnevét, az itt élő emberek művészetszeretét.

A fesztivál hatalmas érték, külön köszönet illeti érte a rendezvény lelkének számító Demeter István urat, aki emellett a művészfilmek barátjaként üzemelteti a Tisza Mozit, s egyfajta bázisát hozta létre a film szolnoki művészeinek, művészlelkű nézőinek.

Ez a párját ritkító kulturális sziget jobbá teszi városunkat, része a szolnoki identitásnak. Erre pedig valamennyien büszkék lehetünk!

Szalay Ferenc, polgármester

Bevezető

Szolnok, a „lassan gyarapodó átkelőhely”¹ 1876-tól, megyeszékhellyé alakulásának köszönhetően fejlődésnek indult, amely jótékonyan hatott a város polgárságára. A városiasodás lehetővé tette nemcsak a gazdasági fejlődést, hanem azt is elérte, hogy a művészet is otthonra találjon itt, az Alföld szívében. Olvasóköri, egyleti, a vármegyei kaszinó és a korzón nyílt kávéházak adtak keretet a kibontakozó társasági életnek és a művelődésnek.

Számos osztrák festő, köztük a híres August von Pettenkofen látogatott el Szolnokra és kezdett el foglalkozni az alföldi magyar város életével, népével, környező tájának ábrázolásával. Az egykori bécsi hadifestőnek vitathatatlan szerepe volt abban, hogy Szolnok a képzőművészek úticéljává váljon. Első követői az osztrák Leopold Carl Müller, Johann Gualbert Raffalt, Otto von Thoren, Heinrich Lang és Tina Blau voltak. Majd az 1870-es évektől több magyar művész is látogatást tett a városban – Deák-Ébner Lajos, Aggházy Gyula, Bihari Sándor, Mednyánszky László –, akik a hivatalos és egyre anakronisztikusabbá váló akadémikus szemlélet alól akartak felszabadulni. Az ő tevékenységük alapozta meg 1902-ben a Szolnoki Művésztelep létrejöttét, ahol 12 műteremben alkothattak a korszak képzőművészei a különböző stílusok széles palettáján, a zsánerképektől a tájképfestészetten át a plein airig. Az első, műtermeket is elfoglaló művészek Bihari Sándor, Fényes Adolf, Hegedűs László, Mihalik Dániel, Olgyay Ferenc, Pongrácz Károly, Szlányi János voltak. Az itt alkotó művészek kedvezően hatottak a város szellemi és társasági életére egyaránt.

¹ Szabó László: Szolnok város művelődéstörténete. Szolnok, 1998.

1922 decemberében² Szolnokon, a Nemzeti Szálló átalakított dísztermében elindult a kultúra egy másik vonulata, a mozi és a filmvetítések. A szolnoki filmszínházba, hangversenyre és színházba, valamint múzeumba és könyvtárba is eljuthattak. Szolnok gazdasága és társadalma tovább erősödött, javult az életszínvonal, kialakultak a kulturális és művészeti intézmények köré szerveződött közösségek.

Az 1960-as és 1970-es évek fordulóján tovább erősödött a városért való tevénytudat gondolata,³ a kulturális és a művészeti életben is több, azóta is meghatározó rendezvény alapjait rakták le.

A IV. Szolnoki Kulturális Hetek⁴ alkalmából szerveztek először városunkban filmszemlét, 1969-ben. Szolnok városa azóta is otthona ennek az egyedülálló filmes rendezvénynek, melyet 1988 óta a Tisza Mozi Kft. szervez. A filmes rendezvények a 2000-es évektől váltak nemzetközi jellegűvé. A millennium évétől páros években képzőművészeti, páratlanban tudományos tematikával kerülnek megrendezésre. 2018-ban jelentősen átalakult a fesztivál jellege; kiegészült egy európai nagyjátékfilmes versenyszekcióval és a világhírű, magyar születésű Oscar-díjas látványtervező, Trauner Sándor nyomán *Alexandre Trauner ART/Film Fesztivál*ként folytatódott tovább.

Károly Nóra, a Szolnoki Versegly Ferenc Könyvtár Helyismereti Részlegének vezetője

² Berta Ferenc: A szolnoki mozgókép-mutatvány. In: Zounuk, 17. Szolnok, 2002.

³ „Örök időkre szóló emlékeztetőül”. Szolnok megyei Néplap, (1969. 07. 27.):1.

⁴ „A magyar kultúra ügye”. Szolnok megyei Néplap (1969. 05. 21.): 1.

Előszó

A szolnoki filmfesztiválok története egybeforr a gyermekkorommal. Édesapám 1988 óta veszi ki részét a fesztiválok szervezéséből, és ez valamiféle fordulópont is mind az ő, mind az én életemben. 1990-ben, amikor én mindössze ötéves voltam, megvásárolta a Tisza Mozi akkoriban igen romos épületét, és azóta is a mozi a második otthona, ahogy az enyém is.

Már gyermekként a Tisza-parti mozi lépcsőjén játszottam, bujkáltam, rajzoltam Margó néni asztalán mozis papírokra. Apa pedig nagy ajtó mögött ült az emeleten, annak is legeldugodtabb szegletében, a mozi régi gépházában, ahova csak nagyon lehajolva juthattott be bárki.

Otthon mindig téma volt az asztalnál a mozi, és ahogy közeledett az ősz és vele együtt a filmfesztivál is, mindig egyre izgatottabbá váltak a beszélgetések, a „fesztiválhangulat” már hetekkel korábban elkezdődött.

A fesztivál mindig ünnep volt nekem is: jöttek a filmrendező barátok, kollégák, képzőművészek, akiket a szüleim a nyolcadik emeleti kis lakásukban vendégeltek meg, de év közben is mentem velük szervezni, tervezni a következő fesztivált vagy épp a mozi dolgait.

Jártam a szolnoki, a jászberényi és a török-szentmiklósi filmszínházakat, videotékákat, később együtt szállítottuk a nagy vasládákban a filmeket. Pesten a Mokép-raktártól a kukoricaáruson és a forgalmazók füstös irodáján át a művészmozikig mindenhol megfordultam, és szívtam magamba filmtekercek, videokazetták, plakátok illatát, és persze ezekkel együtt a filmek, filmesek, a kultúra szeretetét.

A fesztiválok szervezésébe az egyetem alatt folytam bele igazán, 2018-tól én lettem a fesztivál főszervezője, majd igazgatója.

Egyetemi éveim alatt gyűjtött könyvtári és levéltári cikkek, anyagok, valamint a televíziós rendező B. Farkas Tamásnál és a művészettörténész Kernács Gabriellánál töltött délutánok, közös beszélgetések és filmnézések erősítettek meg abban, hogy a szolnoki filmfesztiválok történetét érdemes megörökíteni a jövő számára, és a nagyközönség elé kell tárni.

Egyetemi szakdolgozatomat is ebből írtam, majd ezt kibővítve interjúkat készítettem a fesztivál állandó és ismert résztvevőivel. Megkértem Duló Károly filmrendezőt, írjon összefoglalót a tudományos fesztiválokról (ez a képzőművészeti tematika párja a páratlan években), Muszatics Péter filmtörténészt, hogy foglalja össze a korszakváltást, valamint a Duló Károly és Babiczky László által készített Demeter István-interjú szövegét.

átírását is elkészítettem, melynek kivonatát mindenképpen szerettem volna beletenni a kiadványba, hiszen a szolnoki filmfesztiválok ismertsége és talán egy kicsit a léte is édesapámnak köszönhető.

Jelen kiadvány nem tudományos munka, hanem összegzése egy olyan nemzetközi filmes rendezvény történetének, amely nemcsak Szolnok számára meghatározó, hanem országunkban és Európa-szerte is egyedülálló módon ötvözi a képzőművészetet, a tudományt, a látványt, és felhívja a figyelmet ezen területek a filmművészet iránt elkötelezett képviselőire.

Kicsit talán misszió is ez, mint amit annak idején Apa érezhetett. Tisztelgés a hagyományok előtt, és egyben visszatekintés a rendezvény több mint ötvenéves múltjára, hogy tudjuk: van mire büszkének lennünk, és stabil alapokra építhetjük a jövőt.

**Demeter Éva, az Alexandre Trauner ART/
Film Fesztivál igazgatója**

A szolnoki filmfesztiválok története

Szolnokon több mint 50 éve komoly hagyománya van a filmfesztiváloknak, melyek a település különböző helyszínein zajlottak. A szolnoki mozik közül háromhoz köthető a filmes esemény megrendezése: a Vörös Csillaghoz (későbbi nevén Nemzeti mozi), a Tisza filmszínházhoz és a Tallinn mozihoz. Ezek mellett fontos szerepet játszott kezdettől fogva a város Művésztelepe, az Aba-Novák Agóra Kulturális Központ, a Szolnoki Galéria, majd a Damjanich János Múzeum is. Az évek múlásával, a kor előrehaladtával, a helyszínek változásával a fesztiválnak újabb és újabb üzenete született, azonban értéke mindmáig megmaradt. Történetét áttekintve nemcsak egy korszakba kaphatunk bepillantást, hanem a magyar filmesek értékes munkáiba, küzdelmeibe is.

A legelső képzőművészeti eseményen, 1969-ben a vetítések az egykori Nemzeti moziban, akkori nevén Vörös Csillagban kaptak helyet. A szolnoki Művésztelep kezdeményezése nyomán a szemlén a Balázs Béla Stúdió, a Filmhíradó szerkesztősége, a Pannónia Stúdió és a televízió vett részt. A programban hazai és külföldi témájú filmek bemutatásán kívül tárlat megnyitására, éjszakai vetítésre és konferenciára is sor került „képzőművészet és a film” témában. A háromnapos filmszemle 120 perces vetítési idejébe televíziós rövidfilmek is helyet kaptak, az elmúlt 20 év képzőművészeti rövidfilmjein kívül, mellyel nemcsak a szakmai közönségnek, hanem a szolnoki érdeklődőknek is kedvezni kí-

vántak. A helyi újságban, a *Néplap*ban már akkor úgy számoltak be a rendezvényről, hogy „Fesztivál-város lesz Szolnok”, mintegy megsejtve, hogy a fesztivál egyszer több évtizedes múltra tekint majd vissza. Az akkori megyei moziüzemi vállalat igazgatója elmondta, hogy a képzőművész-filmművész találkozót a következő években már fesztivál jelleggel szeretnék megszervezni, külföldi filmeket is Szolnokra invitálva, a találkozót nemzetközivé téve.⁵

Filmszemle—'69, Szolnok

A szolnoki kulturális hetek keretében május 18, 19 és 20-án képzőművészeti rövidfilm szemlét rendeznek Szolnokon. Régi terv valósul meg, indokoltan, hiszen a nagyműtű, művészeti életünkben ma is jelentős helyet elfoglaló szolnoki művésztelep szinte „kiáltott” már egy ilyen, feltétlenül országos érdeklődésre is igényt tartó, később — nem üres fantázia talán a krónikás jövőbe kalandozása — nemzetközivé válható rendezvényre.

A szemlén a Népszerű-tudományos és propaganda stúdió, a Balázs Béla stúdió, a Filmhíradó szerkesztősége, a Pannónia stúdió és a televízió vesz részt.

A program igen színes, érdekes. A szemle első napján nyitják meg a tavaszi tárlatot, este pedig a Vörös Csillag filmszínházban kerülnek bemutatásra a Szolnok művészei, Festők városa

Szentendre, és a Vásárhelyi színek című filmek.

Május 19-én „Képzőművészet és a film” témával tartanak ankétot, amelynek egyik előadója Kollányi Ágoston lesz. A délutáni és esti vetítésre több mint húsz retrospektív filmet neveztek, később döntenek arról, hogy a százhusz perces vetítési időben hány filmet mutatnak be. Az éjszakai vetítési idő a külföldi filmeké: Rembrandt világa, Látogatás Picassónál, Van Gogh, stb.

Május 20-án délelőtt televíziós kisfilmeket vetítenek, délután pedig folytatják a retrospektív filmek bemutatását.

A három napos program várhatóan sokat ad a szakmai közönségnek és a szolnoki érdeklődőknek. Az elmúlt húsz év legszebb képzőművészeti rövidfilmjeinek nagy szemléje lesz a rendezvénysorozat.

— ti —

⁵ Néplap, 1969. március 16.

A filmeket blokkokra bontva mutatták be, olyan gyűjtőcímekekkel, mint „téma és feldolgozás”, „a képzőművészeti kisfilm lehetőségei” s „művészportrék”. Megjegyzendő, hogy a filmszemle történetében a legelső levetített film Németh István *Szolnok művészei* című kisfilmje volt, amely szolnoki festőket és szobrászokat mutatott be. A rendezvényen láthatók voltak többek között Czigány Tamás, Mészáros Márta

FESZTIVÁL-VÁROS LESZ SZOLNOK! A képzőművészeti Rövidfilm Szemle eseményeiből

Vasárnap este, a zsűfoglalásig megett szolnoki Vörös Csillag filmszínházban, felharsant a Képzőművészeti Rövidfilm Szemle szignálja. — Papp László, a megyei moziüzemi vállalat igazgatója köszöntötte a megjelenteket és mutatta be a Szemle fővédnökeit.

Köszöntő szavaiban választ adott lapunk vasárnapi számában feltett kérdésre (Fesztivál város leszünk?). Bejelentette, hogy az előzetes tervek szerint a legközelebbi képzőművész—filmművész találkozót már fesztivál jelleggel rendezik meg, külföldi filmeket is meghívják, a találkozót nemzetközivé teszik.

A közönség nagy tapssal fogadta a bejelentést.

Ezután Fodor Mihály, a megyei tanács vb-elnöke, a Szemle fővédnöke megnyitotta a rendezvénysorozatot.

A fővédnöki megnyitó után három filmet mutattak be, Németh István: *Ahonnán vételet* és a *Szolnok művészei* című filmjét, valamint Czigány Tamás: *Mednyánszky* című filmjét.

Hétfőn délelőtt folytatódott tovább a Szemle. „Téma és feldolgozás” gyűjtőcímmel hét filmet mutatnak be. Szentendréről két nagyjából azonos témájú, de művész megfogalmazásban merőben ellentétes filmet láthattunk. Mészáros Márta: *Festők városa, Szentendre*, és Zsigmondi Boris: *Látomás a valóságáról* című filmjét. *Derkovits Gyula* művészetéről három filmet mutattak be, Jancsó Miklós Czigány Tamás és Imre István rendezésében. „Filmpáros” volt a *Krétarajzok* (Vásárhely). Sipos András rendezése és a *Vásárhelyi színek*, Mészáros Márta munkája.

Délután „A képzőművé-

szeti kisfilm lehetőségei” gyűjtőcímmel tartottak vetítést, majd lapzártakor kezdődött meg a külföldi képzőművészeti filmek bemutatója.

Ma délelőtt 10 órakor a képzőművészet és a film kapcsolatáról kezdődik vita a TIT előadótermében, amelynek előadói: Kollányi Ágoston, Kossuth-díjas filmrendező és Somogyi József Kossuth-díjas szobrászművész lesznek. A korreferátumokat is neves filmművészek, képzőművészek, esztéták tartják.

A Szemle záróvetítése ma délután 4 órakor kezdődik, „Művészportrék” címmel hét filmet mutatnak be.

— ti —

⁶ „Fesztivál-város lesz Szolnok!” Néplap, 1969. május 20.

Ezt követően 1971-ben immáron fesztivál jelleggel jött létre a második országos szolnoki *Képzőművészeti Filmszemle*. A fesztivál második katalógusában a Mozi Üzemi Vállalat céljairól olvashatunk, amely feladatának tekintette, hogy eljuttassa a közönséghez a magyar és az egyetemes filmalkotásokat.

A vállalat büszke volt arra, hogy szélesvásznú, normál és keskeny filmszínházak sora várta a megyében a mozizni vágyókat. A térség kisebb községeiben is beruházásokkal kívántak kultúrház-mozit vagy kultúrotthon-filmszínházat létrehozni, hogy a moziba járókat fokozatosan tudatos filmnézővé neveljék. Azonban már ekkor is felmerült a kérdés az országosan csökkenő mozilátogatási adatok fényében, hogy érdemes-e fejleszteni a vidéki mozikat, valamint, hogy felveheti-e a versenyt a mozi a televízióval szemben. A válaszban a vállalat dolgozói kiemelik, hogy nagy

szükség van a mozikra, de megemlítik a fesztivál szükségességét is, valamint azt, hogy a kisfilmek bemutatkozási lehetőséget kapjanak a játékfilmek levetítése előtt. A katalógusban megjelent adatok szerint 1970-ben több mint 3 millió nézője volt a Szolnok megyében vetített filmeknek. A megyében akkor 126 filmszínház biztosított évi 35 ezer előadást. A Mozi Üzemi Vállalat pedig arra törekedett, hogy a nézők filmigényének növekedésével lépést tartson, és eleget tegyen kultúrmissziójának, többek között a fesztiválok szervezésével és állandó moziműsor biztosításával.⁷

Az 1971-es évben már több helyszínnel bővült a szemle programja: a benevezett filmek (35 mozifilm és öt tévéfilm) vetítésére továbbra is a Vörös Csillag moziban került sor; míg a filmszemléhez igazodó esemény, a *Tavaszi Tárlat* a Damjanich János Múzeumban kapott helyet. A kiállításon a közép-magyarországi képzőművészek mellett francia festők művei is szerepeltek. Ezeken a helyszíneken kívül bevonták a művelődési központot, a Szolnoki Galéria épületét és a Művésztelepet is. A szemle különlegességét az adta, hogy az éjszakai bemutaton egy új magyar film ősbemutatóját lehetett megtekinteni, valamint egy ritkán látható archív filmet, amelynek megnevezésére azonban nem került sor a cikkben.⁸

A *képzőművészet és a művészet népművelő és tömegkommunikációs feladatai* címmel ismét tanácskozás is szerepelt a programban, amit mindig valamely neves filmes vagy művészeti területen jártas szakember koordinált. Az az évi, mondhatni, baráti tanácskozáson a résztvevők

⁷ „A képzőművészeti filmek szemléje.” TV Újság, 1971. június 7.

⁸ „Szolnoki Kulturális Hetek: Képzőművészeti filmszemle Szolnokon.” Néplap, 1971.

megbeszélték a televíziós és képzőművészeti filmek legfontosabb kérdéseit, hiányolva a kortárs képzőművészetet bemutató filmek részvételét a szemlén. Továbbá szóba került a „tömeghatású képzőművészeti tévéfilmek ismeretterjesztő, széperzéket fejlesztő módszereinek kidolgozása, az alkotás és az alkotó együttes bemutatásának fontossága, az ifjúság e filmek révén való esztétikai nevelése, és a látáskultúra általánossá tételének kulcsszerepe”⁹

A rendezvény másik érdekessége, hogy *Film a kirakatban* címmel kirakatverseny is színesítette a programot, a szemle propagandáját hirdetve. A megadott témában hét kirakat versenyzett; a kirakatrendezőknek a rendelkezésükre bocsátott film-kép és egyéb anyagból kellett versenyművet elkészíteni. A versenyzők közül egy női ruházati bolt kirakata lett az első, mert ez tudta legötletesebben megjeleníteni a filmszemle gondolatát. A versenyfilmek vetítésén a közönség filmhíradók képzőművészeti összeállításából láthatott válogatást, valamint 10–15 perces művészeti rövidfilmeket is meg lehetett tekinteni. 1971-ben Kollányi Ágoston, Kossuth-díjas filmrendező *Mozaik arany háttérrel* című alkotása nyitotta meg a sort, de voltak képelemzéssel foglalkozó filmek, mint Zsigmondi Boris Picasso: *Avignoni kisasszonyok* című festményének elemzése vagy Takács Gábor *Majális* című munkája, továbbá néprajzi és művészettörténeti témát vegyítő alkotások, iskolai oktatófilmek, riportfilmek és portréfilmek szobrászok és festők sokaságáról. Egy 1971-es cikk az est legartisztikusabb alkotásaként Schuller Imre a *Suky-kehelyről*,

⁹ „Szép versenyfilmek a képzőművészeti filmszemlén.” Néplap, 1971. május 29.

a magyarországi gótika egyik ötvösremekéről készített filmjét minősítette, valamint kiemelte B. Farkas Tamás és Kernács Gabriella *Telegrotoszka* című alkotását, szellemes témája és a karikatúrára jellemző humora miatt. A filmszemle díjait a *Tavaszi Tárlat* alkotásaiból választották ki.¹⁰

1973-ban nem volt filmszemle, így a kétéves időközönként megrendezendő rendezvényre legközelebb 1975-ben kerülhetett sor. A novemberi szemlén az alkotások két tábora vett részt: mozi- és tévéfilmek versenyeztek egymással, s olyan híres rendezők filmjeit vetítették, mint György István, Kollányi Ágoston, Kolonits Ilona, Kovásznai György vagy B. Farkas Tamás. A mintegy 35 mozifilm és 20–22 tévéfilmet ebben az évben két másik filmszínházban, a Tisza és a Tallinn moziban lehetett megtekinteni, de a versenyben csak olyan alkotások vehettek részt, amelyek az azt megelőző négy évben készültek.

A hagyományoknak megfelelően a díjak ekkor is a szolnoki művészek munkáiból kerültek ki; a szemléhez pedig ismét társult kiállítás *Téli Tárlat* címmel, valamint szakmai tanácskozássra is sor került, amelyet ezúttal Somogyi József Kossuth-díjas szobrászművész vezetett. A díjazottak közül egy 1975-ös újságcikk a *Festő a Tiszánál* című filmet emelte ki, amely Chiovini Ferenc festőművészt mutatja be. A szemle megnyitóján az akkori megyei tanács elnökhelyettese a filmfesztivált olyan rendezvénynek értékelte, amely hozzájárul nemcsak a város és a megye kulturális és szellemi életének színesítéséhez, hanem országosan is korszerű tartalommal tölti meg életformánkat. Az 1975-ös rendezvény célja a képzőművészet eredménye-

¹⁰ „Szép versenyfilmek a képzőművészeti filmszemlén.” Néplap, 1971. május 29.

inek filmen való dokumentálása és még szélesebb körben való terjesztése volt. A megnyitón felhívták a figyelmet a képzőművészeti tárgyú filmek készítőinek felelősségére, hiszen a film mint eszköz révén ismerheti meg a közönség az alkotót és munkáját. Ennek a felelősségtudatnak a birtokában rábízták a feladatot a film alkotójára, aki megismerteti a tömegeket a művésszel, és tájékoztatja a közönséget a művészetről.¹¹

A megtekinthető filmek többségét ebben az évben is az élő képzőművészeket bemutató portréfilmek alkották, valamint művészeti alkotásokról készített, továbbá képzőművészeti technikákat feldolgozó filmek is részt vettek a szemlén, és mesefilmek is színesítették a kínálatot. Az egyik cikk írója, Egri Mária művészettörténész kiemelte, hogy a közel ötven film közül kevés volt az igazán jó képzőművészeti alkotás, és kritikaként megemlítette, hogy mit tart az e körbe tartozó filmek sajátos vonásainak, továbbá az elkészítéshez szükséges filmes eszközök követelményeit is összefoglalta. A vetítéseket követő beszélgetéseken tehát nemcsak a művészeti filmek elkészítésének eszközei, technikai kerültek előtérbe, hanem a különböző művészeti ágak, az ismeretterjesztő, a dokumentatív és az alkotói filmek közötti határ kérdése is felmerült.

A szakemberek véleménye szerint, ha egy rendező jó filmet készít egy alkotóról vagy műről, akkor az bármennyire is „alkotói” film, többet árul el a témáról, mint egy száraz oktatófilm. Ugyanis egy dokumentumfilm kevesebb hangulati elemmel gazdálkodik, így kisebb érzelmi hatást gya-

korol a közönségre. „A képzőművészeti film sajátos jelrendszerrel dolgozik, melyet a nézőnek le kell fordítani, be kell fogadni.” A filmekben tehát nem szabad, hogy egy rendező vagy egy operatőr arány nélkül merüljön el saját képeibe, ötleteibe, így elnyomva a tartalmat vagy a mű bemutatását. E kérdéseket boncolgatta az a tanácskozás, amely az 1975-ös filmszemle alkalmával valósult meg Szolnokon, mintegy irányt mutatva a jövőben készülő filmeknek.¹²

A negyedik filmszemlére azonban jó hét évet kellett várni. A következő történeti mozzanatra egy 1982-es forrás hivatkozik, amely már napirenden említi a filmek közművelődési szerepét és a vizuális nevelést. Ebben az évben a résztvevők sora kibővült a filmforgalmazás és a közművelődés szakembereivel, valamint olyan pedagógusokkal, akik érdekeltek abban, hogy a filmek a vizuális nevelés részévé váljanak és a diákok képzőművészeti kultúrájának szintjét emeljék. A filmes szakemberek és a képzőművészek bevonásával szó esett arról is, hogy a filmek hogyan tölthetik be hatékonyan közművelődési szerepüket, miként találkozik a két ágazat, a film és a képzőművészet, élményszerűen létrehozva és bemutatva valami új értéket és alkotást, amit a vizualitás fejlesztéséhez is hozzá lehet kapcsolni.¹³

A szemlén hét év kihagyás után három kategóriában versenyeztek a filmek: mozi-, tévé- és amatőr film szekcióban. A filmfesztivál első dí-

ját ezúttal B. Farkas Tamás *Fehér izzásban* című munkája kapta, amely Tóth Menyhért festőművész életét és munkásságát foglalta össze, a rendezvény közönségdíját pedig szintén B. Farkas Tamás *Ország Lili* című portréfilmjének adták. Rendkívül hatékonyak azok a képzőművészeti témájú rövidfilmek, amelyek értéket közvetítenek egy-egy művész portréjának megrajzolásával vagy egy-egy alkotás filmrevitelével. A szemlén összegyűltek egyetértettek abban, hogy filmeknek nem témájukat tekintve kell változniuk, hanem eszközeik és módszereik megújulására van szükség. Olyan utakon kell járni, melyeken keresztül a közönség és a műalkotás könnyebben tud találkozni.

1985-ben szeptemberben kezdődött meg az ötödik *Képzőművészeti Filmszemle*, amelynek a már jelentős képzőművészeti hagyományokkal rendelkező város, Szolnok ismét méltó módon adott otthont. A filmfesztiválok a film mint művészeti ág, mint műfaj segítségével képet adtak korunk művészetéről, megőrizve és népszerűsítve kulturális értékeinket, továbbá lehetőséget, szakmai fórumot teremtettek azoknak az alkotóknak, akiknek ez a rendezvény biztosított alkalmat a találkozásra és az eszmecsere-re. A filmszemlét megnyitók 1985-ben abban reménykedtek, hogy ezek a rendezvények még szorosabba fűzik a film és a képzőművészet kapcsolatát. A fesztiválprogramban a résztvevők az elmúlt negyven év képzőművészeti filmalkotásaiból nézhettek meg egy válogatást a Tisza filmszínházban, ahol olyan rendezők filmjei peregtek, mint B. Farkas Tamás, Kollányi Ágoston, György István, Czigány Tamás vagy Takács Gábor.

¹² „Képzőművészeti filmszemle Szolnokon.” Néplap, 1975.

„A III. képzőművészeti filmszemle után.” Egri Mária, Néplap, 1975.

„Megnyílt a szolnoki képzőművészeti filmszemle.” Néplap, 1975.

¹³ „Napirenden a filmek közművelődési szerepe és a vizuális nevelés.” Néplap, 1982.

A szemle programjaként a mozi melletti téren kis vásár fogadta a látogatókat: az általános iskolákat bevonva, képzőművészeti alkotásokból szerveztek vásárt és kiállítást. A vetítéseken, a korábbi szemlékhez hasonlóan, szerepeltek archív filmbemutatók, válogatások az előző években készült képzőművészeti témájú alkotásokból és versenyfilmek három kategóriában (mozi-, tv-, amatőr film), mintegy 38 filmes 72 munkáját felölelve. Külön érdekességként szolgált, hogy ebben az évben társadalmi zsűri is alakult, valamint a Magyar Diafilmgyártó Vállalat is levetíthette a Nagy László életét bemutató, képek és hangdokumentumok felhasználásával készült filmjét. Ebben az évben is színesítette a programot egy tanácskozás, melyet Nemeskürty István, a Magyar Filmin-tézet igazgatója vezetett és lehetőséget biztosított a szakembereknek elbeszélgetni a vizuális kultúra időszerű kérdéseiről.¹⁴

Tamás Ervin festőművész, aki a kezdetektől részt vett a szolnoki fesztiválokon, összefoglalta, hogy mi a szerepük a képzőművészetről szóló filmalkotásoknak. „A film a maga sajátos szerepével hidat teremthet a műalkotás és a közönség között, nagymértékben segítheti a helyes értékrend kialakításának meghatározását.” Nehéz feladatra vállalkozik a filmalkotó, hiszen egy műalkotásról kíván szólni egy másik műalkotás segítségével, állandóan keresve a megfelelő kifejezési módokat. Akkor sikeres egy film, ha a mű létrejöttének fázisait is bemutatja, elhelyezve a művet az adott társadalmi környezetben, és persze akkor, ha eljut a közönséghez. Az egyik

cikk írója már 1985-ben keserűen jegyzi meg, hogy a rövidfilmek filmszínházakban történő bemutatójára általában a nagyjátékfilmek vetítése előtt kerül sor, de mégis nagyon nehezen jutnak el az értő közönséghez. A főképp magyar alkotások népszerűsítéséhez a televízió tudna legjobban hozzájárulni, azonban az ott kapott délutáni műsoridő nem segít a probléma megoldásában. A helyzet a későbbiekben sem látszik tisztázódni; a közönséghez való eljutás kérdése visszatérő problémaként jelenik meg a következő filmszemléken is.¹⁵

Az 1988-as filmszemléről már csak egy írógéppel készült „jelentést”¹⁶ sikerült felkutatnom, amely a filmszemle eredményhirdetését tartalmazza. A hatodik alkalommal megrendezett eseményen a vetítévászonra került filmekben azt értékelték,

15 „Arcok a filmszemléről.” Néplap, 1985. szeptember 26.

16 Lásd a 13. oldalt.

09/28 156000
23310 mtisl h

1988. 09.26-28.

zozc

kiad bvi 4 haz/kul bps/stb mostl

országos képzőművészeti filmszemle zárása szolnokon

tk:

kc:

szolnok, 1988. szeptember 28. - ünnepélyes eredményhirdetéssel véget ért szolnokon a magyar képzőművészeti filmszemle. A rangos seregszemléi immár hatodik alkalommal rendezte meg az alföldi megyeszékhelyen több szervezettel közösen a magyar képző- és iparművészek valamint a magyar film és tv-művészek szövetsége. A háromnapos eseményen az 1988. óta készített képzőművészeti témájú filmek kerültek a vetítévászonra több kategóriában. A filmeknél elsősorban azt értékelték, hogy az alkotások hogyan szolgálják a művészeti értékek megőrzését és az ismeretterjesztést. A versenyvetítéseken legnagyobb számban a mofilm valamint a magyar televízió által benevezett produciókat tekinthették meg az érdeklődők, s a fórumon újdonságként bemutakozta a városi kábeltelevíziók is.

A zsűri döntése alapján a mozifilmek kategóriájában Lakatos Iván rendező a varázsló kertje című munkájáért kapta az első díjat. A tv-filmek mezőnyében osskó Judit és B. Farkas Tamás kapott megosztva hasonló elismerést Makovecz illetve Szorongó Csenge című alkotásaikért. A kategóriában a művelődési minisztérium külön díjával Martinidesz László rendező Schara című filmjéért jutalmazták. Az amatőrfilmesek közül Sárkány Sándor kiállítás című video munkája bizonyult a legjobbnak./mtl/

Laz/kné

mmn

rendben?ksanksksk/kné

14 "Megkezdődött az országos képzőművészeti filmszemle." Néplap, 1985.

hogy az alkotások hogyan szolgálják a művészeti értékek megőrzését és az ismeretterjesztést. A versenyen a MAFILM, valamint a televízió által nevezett produciókat tekinthette meg a közönség, és újdonságként szolgált a városi televíziók bemutatkozása is. A zsűri döntése alapján 1988-ban, mozifilm kategóriában Lakatos Iván *A varázsló kertje* című munkája kapta a fődíjat, míg a tévéfilmeknél Oskó Judit és B. Farkas Tamás kapott elismerést *Makovecz*, illetve *Szorongó csend* című alkotásaikért.

A nyolcvanas évek végétől a meghívottak névsorát először a határon túli magyarság felé tágították. Az 1993-as évben hetedik alkalommal sorra kerülő *Képzőművészeti Filmfesztiválon* az elmúlt öt év alkotásaiból válogatott filmeket mutatták be a Tisza filmszínházban. A szervezők ekkor is igyekeztek szellemi holdudvart kialakítani a szemle körül, bevonva a fesztivál állandó résztvevőit, a filmeseket, a helyi Művésztelep művészeit, vezetőit és mindazokat, akik ötleteikkel, esetleg kapcsolataikkal gazdagítani, színesíteni tudták a filmes esemény programját. Egy-egy fesztivál megrendezésével ugyanis nem szűnt meg a rendezvény szervezése, hanem a szervezők folyamatos kapcsolatot ápoltak a filmes és képzőművész-társadalommal. 1993-ban a Filmterjesztők Országos Szervezete és a Tisza Mozi Kft. vállalta fel a fesztivál szervezését az időközben megszűnt Moziüzemi Vállalat helyett.

Ebben az évben három szekcióban lehetett nevezni: mozifilmek, a Magyar Televízió videófilmjei és non-professzionális videófilmek kategóriában. Az utóbb említett kategóriában a filmszemle történetében először mutatták be a határon túli, erdélyi és vajdasági alkotócsoportok

munkáit. Összesen 69 film képviselte a fesztivált; köztük nyolc, határon túli, magyar anyanyelvű filmes mutatkozott be.¹⁷

Az 1993-as *Képzőművészeti Filmszemle* alkalmával Wehner Tibor és Fitz Péter művészettörténészek fogalmazták meg a szemlével kapcsolatos észrevételeiket, megállapításaikat, amelyek egy kis füzetben, *Film és Képzőművészet* címmel jelentek meg. A két tanulmány tükrözi a rendszerváltást követően a film és képzőművészet kapcsolatáról felmerült kérdéseket, és betekintést ad a fesztivál filmjeinek világába. A hetedik alkalommal megrendezett filmes rendezvényre nevezett alkotások összességében rendkívül színes szemléletmódot tükröztek, azonban a versenyfilmek szekciókra való bontása feszült helyzetet teremtett. Három zsűrinek volt a feladata, hogy a 71 produció megtekintse – a vetítések párhuzamos futása miatt viszont a tagoknak nem volt módjuk megnézni minden filmet, ezért a korábban látott munkák kapcsán csak benyomásaikra tudtak hagyatkozni.

A mozifilmek, köztük filmstúdiók, alkotóközösségek munkái; a videótechnikával létrehozott produciók és a non-professzionális videófilmek – televíziósok és szabadfilmesek, valamint határon túli magyar műhelyek alkotásai – sok átfedést és stíluskeveredést tartalmaztak. Műfajilag, technikailag és feldolgozásmódban a régen bevált eszköztár alkalmazása volt a meghatározó. Ezek alapján a képzőművészeti film műformáját két kategóriatípusba sorolták: amelyben a mű

17 „Megkezdődött a nemzeti képzőművészeti filmszemle.” Néplap, 1993.

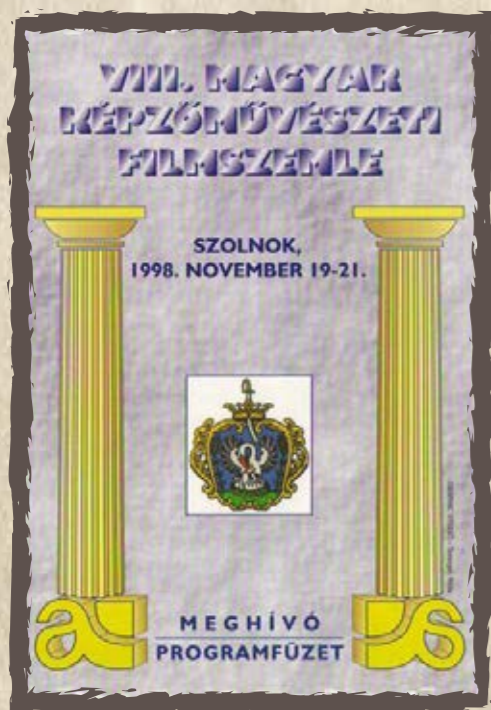
mint műalkotás vagy mint életmű van jelen, továbbá ahol egy-egy alkotáscsoport, jelenség jelenik meg. A második csoportba olyan filmek kerültek, ahol a mű ürügyként szolgál, és csupán a filmkészítők önmegvalósításának eszköze, valamint új műalkotás létrehozását célozza. De hol a határa a két kategóriának? Van-e recept arra, melyik tényező használata lehetséges vagy indokolt? Wehner Tibor szerint a „képzőművészeti film” terminológia tartalmának megfelelően az elkészült munka film is legyen, de képzőművészet is maradjon, a műalkotás értelmezése és a létrehozási szándék összhangjának megteremtésével.¹⁸

Műfajilag vizsgálva a fesztiválon portréfilmek, turisztikai-idegenforgalmi jellegű filmek, ismeretterjesztő munkák, filmriportok, dokumentumfilmek és agazinműsorok voltak láthatók. Ez a felsorolás jelzi a technikai szintek szétválását, különválasztva a mágneses szalagra rögzített film, a televízió képernyőjén megjelent produció, valamint a már hagyományosnak tekinthető, filmszalagra felvett, úgynevezett kisfilm elkülönülését. A magazinműsorok és a komplett filmek közötti különbséget jelezte az, hogy míg az egyik sorozatba illeszkedő, jelenkori történésekhez kötött műfaj, addig a film önálló és időtávtaloktól független. A televízióban feltűnő képsorokat ugyanis már nagymértékben meghatározta az időtartam, vagyis az, hogy valami film, vagy műsorszám és program is egyben.¹⁸

18 „Kép a Képben, Kép a Képről (Szolnoki filmszemle-reflexiók)” Wehner Tibor. 1993. In Dajka Miklós szerk. *Film és Képzőművészet*. Szolnok: Filmterjesztők Országos Szervezete, 7-11.

A 1993-ban bemutatott és díjazott produciók érdekessége, hogy ebben az évben a szobrászati művek és életművek bemutatása volt túlsúlyban, gondolva a Gulyás testvérek filmjeire, Siklósi Szilveszter egyedülálló, templomi oltárszobrot feldolgozó munkájára, B. Farkas Tamás és Kernács Gabriella Haraszty István mobilszobrászt bemutató *Mint a madár* című alkotására és még sorolhatnám. Ezen a fesztiválon kiemelkedtek az építészeti filmek is, többek között bemutatva Hédervárt, a pesti Vigadót, Dévényi Sándor építész munkásságát és a sevillei magyar pavilont. Ezzel szemben egy festmény vagy egy grafika feldolgozása, vagy a filmalkotók iparművészeti kalandozása alig-alig tűnt fel a filmekben. A szerző megjegyzi, hogy mindez talán a képzőművészeti alkotások közvetítésének problémájából ered. A sík-tér okozta helyzeten kívül a másik gondot a kamera mozgása jelentheti. Az állóképet (szobrot, rajzot, tárgyat) felvéve ugyanis a mozgóképen belül alkalmazott mesterséges elmozdulások a műalkotást megváltoztatják, esetleg összezavarják, és sokszor nem hitelesen rögzítik.¹⁸

A művészettörténész a közvetítésre és értelmezésre hivatott képzőművészeti film továbbélésére a képzőművészettel szemben csak annyiban látott esélyt, ha a film úgy közelít tárgyához, hogy azt alázattal, a legkisebb „sérüléseket” elszenvedve mutatja be.¹⁸ Ezzel ellentétben Fitz Péter írása arról győz meg bennünket, hogy a televíziós képzőművészeti film lehetőségei igen sokfélék, és van esélye a jövőre nézve, a megcélzott közönsége behatárolhatatlan ízlésvilágát és befogadóképességét illetően.

1998-tól kezdve a szemle állandó szervezője a Tisza Mozi Kft. lett. Ebben az évben ugyan jelentősen csökkent a versengő filmek száma, de a nyolcadik filmszemle minőségét tekintve nem maradt el az előző évek színvonalától. A helyi újságban megjelent cikkek alapján nem tudjuk biztosan eldönteni, hogy 1998-ban hány alkotó és film volt valójában versenyben, ugyanis a megjelent adatok ellentmondásosak. Az egyik forrás szerint 24 filmes 31 pályaművel nevezett a rendezvényre, amit háromnaposra kellett bővíteni, míg egy másik, a fesztivál eredményeiről tudósító cikk 18 alkotó 27 munkájának részvételét említi. Az viszont biztos, hogy az alkotások témájukat tekintve három csoportba voltak sorolhatók: lezárt életmű vagy stílusirányzat bemutatására törekvő filmek, a kortárs művészet

egy-egy jelenségének közvetítését megkísérlő alkotások, és dokumentum jellegű munkák, amelyek addig ismeretlen jelenségek bemutatásának igényével vettek részt a versenyben.

A rendezvény különlegessége volt, hogy 1998-ban egy szabadkai festő, Dvorácskó László üvegfestményeinek kiállításával nyílt meg a háromnapos program, amelyhez ekkor is társult kerekasztal-beszélgetés. A vetítéseket követő szakmai tanácskozások alkalmával ezúttal a filmek hossza és szórakoztató jellege közti kapcsolat volt napirenden, ugyanis egyre több olyan hosszú rövidfilm készült, amely túlméretezettsége miatt nem kerülhet be a vizuális nevelés programjába a tanórák korlátozott időtartama miatt. Emellett szó esett az addigra már általánossá vált áldott, de egyben átkozott videotechnikáról is, ami által már eleve veszítenek minőségükből a művészt és művüket közelségünkbe hozó alkotások. A fesztivál alkalmával nyilvánvalóvá vált, hogy a képzőművészeti filmeknek továbbra is van létjogosultsága, hiszen nemcsak dokumentáló szerepük nélkülözhetetlen, hanem a jelenkori művészetek bemutatása és bizonyos jelenségek feltárása miatt is pótolhatatlanok. A szemle további sorsát illetően igényként vetődött fel a rövidebb és a hosszabb filmek kategória szerinti csoportosítása a zsűri általi jobb öszszevetés érdekében, továbbá a szemlén szereplő alkotások műfaji határainak kitágítása, hogy részt vehessen rajta bármely munka, készítésének módjától függetlenül.

Az öttagú zsűri – köztük Fazekas Magdolna és Kádár János Miklós festőművész, Csaba Károly filmkritikus, Wehner Tibor művészettörténész,

a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának főosztályvezetője és Kozma Károly – ebben az évben Szolnok város fődját Lakatos Ivánnak ítélte *A magányos cédrus* és az *Alpok a tájban* című alkotásaiért. Második díjas lett *A fényesség titkainak tudójával* és a *Barokk magyar keretben* című filmjével Duló Károly és Soós Árpád kapta meg a boglári kápolnatárlatról szóló alkotásáért a harmadik díjat. Biztosítva a szemle hagyományának folytonosságát a szűkös anyagi források ellenére is folytatódni látszott a filmfesztivál az új évezredben is.¹⁹

A millennium évében a szervezők elérkezettnek látták az időt, hogy elismert nemzetközi fesztivállá fejlesszék a programot, bevonva az európai alkotók által készített filmeket. Ekkor már fesztiválirodát is létrehozottak, amely komoly nemzetközi kapcsolatokra tett szert az ezt követő években. A 2000-es év után két évente került sor a rendezvényre, amely az „egész világ” témába vágó filmekből is tudott válogatni a résztvevők nagy száma és változatos összetétele miatt. Az ekkor már több mint 30 éves múltra alapozva a hazai filmes, képző- és iparművész-társadalom, valamint a műértő közönség körében is jelentős eseménnyé nőtte ki magát a fesztivál. A bemutatott művek témája mind a képzőművészethez kötődik, van, amely egy-egy alkotót mutat be, vagy valamely művészeti ágat hoz közelebb a közönséghez, esetleg egy mű születését kíséri végig – a filmek tehát csak tematikájuk révén, megformálásuk módjában térnek el egymástól.

¹⁹ „Véget ért a képzőművészeti filmek szemléje.” Néplap, 1998.

Készítette: Ludvig Zsuzsanna

2000-ben már 22 országból 163 film került a közönség elé. Ez a szám ettől az évtől kezdve folyamatosan növekedett, a résztvevők köre egyre színesedett, Szolnok pedig újra meg újra kitűnő házigazdának bizonyult. A városban szinte reggeltől estig vetítették a benevezett filmeket, de a látogatókat húsznál is több képzőművészeti kiállítás és több zenei rendezvény is várta. Ettől függetlenül az igényes programot a közönség hiánya ellentmondásossá tette. Az ingyenes vetítéseken, amelyekre a városi művelődési központban, valamint a Tisza moziban került sor, kevesen vettek részt, pedig olyan kitűnő filmek voltak láthatók, amelyek kiszorultak a közszolgálati televíziókból, és nem jelentek meg a magyar közönség körében sem.

Úgy vélhették a szervezők, hogy talán segíthet a helyzeten a jövőben az az ötlet, amire a millennium évében a képzőművészeti filmszemlék

történetében először nyílt lehetőség: 2000-ben a mozgókép- és médiaismeret tantárgy önálló tanácskozással képviseltette magát a filmfesztiválon. Erre azért volt szükség, mert az említett tantárgy oktatói fontosnak tekintették, hogy a gyerekeket hogyan teszik a mozgóképek befogadjává, valamint lényegesnek ítélték azt is, hogy a tantárgyat hogyan építik be a közoktatási rendszerbe. A célok közül a legfontosabbnak az aktív és tudatos befogadói attitűd kialakítását minősítették, hiszen az oktatásban részt vevő gyerekek később a mozik közönségévé válhatnak.

A rendezvény tehát a magyar film- és képzőművészet rangos eseményévé vált. Ezt fejezi ki többek között az is, hogy a szemle fővédnökségét Liese Prokop, az Európai Régiók Gyűlésének első alelnöke vállalta. A több mint húsz közös és egyéni kiállítás megrendezése révén – a Damjanich János Múzeum bevonásával – a Magyar Szobrász Társaság tagjainak munkáit tekinthette meg a közönség, s a szobrászok mellett festők, grafikusok és iparművészek mutatták be műveiket, melyeknek közös nevezője az idő volt, mely minden művészet központi kategóriája, ám mégis másként és másként jelenik meg művészeti áganként. A fesztivál társrendezvényeként ez a kiállítássorozat azért volt jelentős, mert középpontba állította a képzőművészetet, ami eltűnőben volt a médiából, főleg a televízióból.²⁰

A fesztivál filmjeire is igaz az eltűnés veszélye, a láthatatlanná válás jelensége, azonban ennek ellenére mégis mindig van igény a filmesek táborában a bemutatkozásra és a megmértetésre. Báron György filmkritikus értékelte a 2000-

es év filmjeit; megítélése szerint az elsőfilmes, az animációs és az úgynevezett határvidék kategória közül az animációs bizonyult a leggazdagabbnak. Ebben a körben sem a tehetségek és az értékes művek hiányoznak, hanem a megnyilvánulási lehetőség egyre szűkösebb tere és a közönséghez való el nem jutás a probléma. A szemle ezért nemcsak az animációs filmek megmutatkozási lehetőségét nyitotta meg, hanem a hasonló jellegű kiállítások bemutatására is alkalmat teremtett. A fesztiválon szereplő animációs kiállításokra felfigyelt a közönség, és e kapcsolat révén meghívást kaptak más filmes rendezvényre is. Ez viszont csak kismértékben járult hozzá az alkotások szélesebb közönségkörhöz való eljuttatásához.

A helyzet javításában nagy segítséget adhatna a televízió, azonban egyre kevésbé tart igényt az értékes filmekre. Ha csak az animáció magyar mestereire gondolunk, akik szép számban vettek részt az eddigi szolnoki képzőművészeti szemléken – mint pl. Lisziák Elek, Gyulai Líviusz, Jankovics Marcell, Reisenbüchler Sándor, Richly Zsolt és még sokan mások –, már nem kell tovább magyarázni, hogy igenis van jelene és jövője az animációs műfajú alkotásoknak. A gondot az okozza, hogy a mozik éppúgy lemondanak az animációs filmről, mint a televíziós társaságok. Ennek következtében értékes alkotások vesznek el, a vizuális kultúra is szegényebb lesz, hiszen az animációs filmek sokrétű témájukkal, különböző értékek bemutatásával a kommersz elleni harc egyik leghatásosabb eszközei lehetnének.²¹

A 2000-es évben az elsőfilmesek között angliai győztes született; *Borsmenta álmok* című filmjével Joanne Batten nyert, míg a határvidék nyertese Chris Marker lett Franciaországból, az *Andrej Arsenovics egy napja* című alkotásával. Az animációs filmek közül a Svájcban élő magyar rendező, Horváth Zoltán kapott elismerést *Tetemek* és *Rákfélék* című munkájáért. A képzőművészeti alkotások közül Duló Károly *Sokszínű egység* című filmje volt kiemelkedő, ami azt vizsgálta, hogy a szecesszió irányzata hogyan integrálta az egyes kelet-európai országok művészetének sajátosságait. A filmszemle érdekessége, hogy ebben az évben diákzsűri is döntött, az első díjat Bánóczki Tibor 3-4 című filmjének ítélve. A filmfesztivál díjazottjai megkapták a filmszemle plakettjét, Pogány Gábor Benő szolnoki szobrászművész alkotását. Ezt a hagyományt a további filmes találkozókkal is folytatták, mintegy öregbítve a szemle motívumát, a Möbius-szalag formájában megjelölt jelképet.²²

Fél év elmúltával újabb filmszemle helyszíne lett Szolnok, ugyanis még 1999-ben hivatalosan felkérte a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma a Tisza Mozi Kft.-t arra, hogy két évente rendezzen képzőművészeti filmszemlét, a páratlan éveket pedig szentelje a tudománynak. Ezért 2001-ben a tudományos filmek szerzői hozták el alkotásaikat, egy új rendezvényt teremtve. A szervezők úgy vélték, hogy a tudományos jellegű filmek alkotói is szeretnék műveiket a nagyközönség elé tárni, és egy-egy ilyen talál-

kozó alkalmával eszmét cserélni filmes társaikkal, valamint megmértetni magukat. Így került sor a *Millenniumi Tudományos Filmszemle* megrendezésére, amely alkalomtól kezdve a páratlan év a tudományé, a páros pedig a képzőművészeté lett. A filmes rendezvény programjában igazodott a tudományos témához a tanácskozások, a kiállítások szervezésében, a vetítésekben részt vevő filmek bemutatásában, amelyek gyakran valamilyen környezetvédelmi témával, tudományos portréval, felfedezéssel, történelmi vagy természeti jelenséggel stb. foglalkoztak.

Készítette: Ludvig Zsuzsanna

2002-ben a soron következő képzőművészeti filmfesztivál alkalmával ismét dicséret járt a magyar filmeknek. Már a fesztivál megkezdése előtt

²⁰ Néplap, 2000. október 4

²¹ „A fény kockái a senki földjén.” Néplap, 2000. október

²² „Véget ért a filmszemle.” Néplap, 2000. október.

a szervezők azon fáradoztak külföldön, hogy népszerűsítsék a közelgő eseményt. E célból a fesztivál igazgatója, Demeter István Berlinben is járt, hogy a filmes rendezvényt propagálja és kiadványok segítségével ízelítőt adjon az érdeklődőknek a város turisztikai lehetőségeiből.²³ A 35 országból mintegy 200 filmet bemutató eseményre 2002 októberének első hetében került sor. Ebben az évben szerveztek először filmvásárt a fesztivál keretében, amelyre főként a Távol-Keletről, Japánból, Kínából, Tajvanról érkeztek érdeklődők, de volt ukrán vevő is. A megindult tárgyalások alapján Demeter István fesztiváligazgató úgy látta, lehet jövője a filmvásárnak, ahol természetesen a közép- és kelet-európai filmek voltak a középpontban.

A program részeként megrendezett FIPRESCI konferencia ebben az évben Szolnokon tartotta tanácskozását. A nemzetközi filmkritikus szervezet a régió filmkultúrájának helyzetéről, jövőjéről tárgyalt, s Magyarország dicséretet kapott a hazai filmek egyre széleskörűbb, az országon kívülre történő eljuttatása miatt. A FIPRESCI konferencia külföldi vendégei pozitív példaként emelték ki Magyarországot a nemzeti filmek nemzetközi megismertetéséért. Szerintük a hazai alkotások egyre több elismerést vívnak ki; ezzel a megállapítással azonban nem feltétlenül értettek egyet a magyar filmek, akik szerint a pénzsűke miatt nincs lehetőség elegendő külföldi szereplésre. A kis országok filmművészete pedig csak akkor élhet tovább, ha jelentős támogatást kap az államtól nemzeti filmgyártásra, terjesztésre, valamint az európai filmes koprodukciónak segítésére.

Az utóbbi felvetés kapcsán vita kerekedett arról, hogy ha csak nemzetközi összefogással lehet felvenni a versenyt az amerikai filmföldmíveléssel szemben, akkor nem vész-e el fokozatosan a filmek nemzeti karaktere. Ellenpéldaként a szakemberek megemlékeztek Szabó István nevét, aki műveivel harmonikusan illeszkedett be a mozi nemzetközi áramlataiba, és Jancsó Miklóst, aki megmutatta, hogyan lehet nemzeti témákból világhírű filmművészetet csinálni. A filmkritikus szervezet a magyar alkotásokat segítve azt is felajánlotta, hogy javasolni fogják, hogy a hazai fesztiválokon általuk díjazott munkák egy részét vetítsék világszerte, akár retrospektív sorozatok keretében. Ez azért volt jelentős, mivel a szervezet évente kb. 50 fesztiválon vesz részt, és az általa díjazott alkotások száma több százra volt tehető az elmúlt tíz évben.²⁴

A konferencia mellett egyéb szakmai programok is színesítették a rendezvényt, mint például a forgatókönyv-elemzés kurzus, a Magyar Filmlaboratórium előadása hazai és külföldi filmek szolgálatában, koprodukciós fórum a Magyar Producerek Szövetségének bemutatkozásával, valamint a Media Plus Program tanácskozása különböző országok részvételével a magyar és külföldi filmek forgalmazásáról és gyártásáról. A szakmai tanácskozásoktól ugyanis a résztvevők azt várták, hogy hozzásegíthet bennünket, magyarokat és a környező országok filmeseit az Európához való felzárkózáshoz.²⁵

24 „Dicséret a magyar filmeknek.” Népszabadság, 2002.

25 Nemzetközi Képzőművészeti Filmszemle Katalógus, 2002

A fesztiválhoz kapcsolódó hagyományos programok sem maradtak el; 2002-ben is volt kiállítás, ezúttal az úgynevezett visegrádi országok kortárs képzőművészetéből, művészeti börsével egybekötve. Egyúttal – bővítve a szemle kulturális sokszínűségét – a Magyar Grafikusművészek Szövetségének kiállítása is megtekinthető volt a Szolnoki Galériában.²⁶ Ezenkívül voltak népzenei bemutatók, és kiemelkedő szerep jutott a nagy múltú Művésztelepnek, a Liszt Ferenc Kamarazenekarnak és helyi gasztronómiai rendezvényeknek. A fesztivál fődíját ekkor Orosz István *Fekete lyuk-fehér lyuk* című alkotása nyerte, de a zsűri díjazta a művészeti dokumentumfilmeket, az animációs filmeket és a kísérleti filmeket is. Ebben az évben a díjazottak száma a helyi Rotary Club díjával is bővült, valamint különdíjjal, amit a párizsi Iparművészeti Akadémia hallgatói nyertek el.

Készítette: Ludvig Zsuzsanna

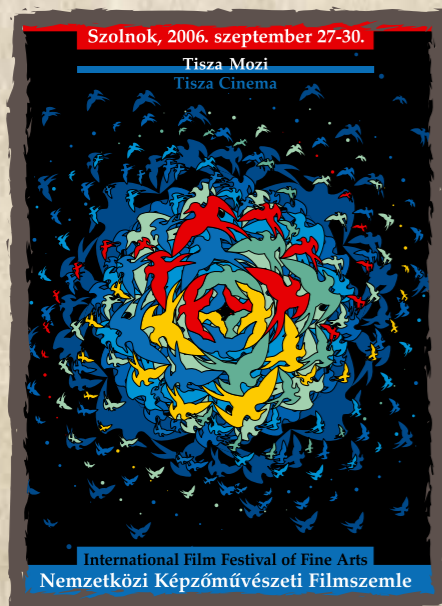
26 „Kiállítás a filmszemle előtt.” Néplap, 2002. szeptember 11.

Ezt követően legközelebb 2004-ben adott otthont Szolnok a filmfesztiválnak, ahova a szakma hazai és külföldi képviselői zarándokoltak el, mintegy 25 országból. Az alkotások tárgya ekkor is kifejezetten a képzőművészet volt, a vizuális kultúra eredményeivel és a folyamataival együtt. Művészportrék, életművek és felfedezészámba menő munkák is megtekinthetők voltak a Tisza moziban és a városi művelődési házban zajló vetítéseken. A hagyományosnak tekinthető filmbemutatókon kívül a szervezők gondoskodtak arról is, hogy a nevezett, de versenyprogramba nem került filmek úgynevezett információs vetítéseken mégis a nézők elé kerüljenek. A szemle idején tanácskoztak újból a Filmkritikusok Nemzetközi Szövetségének (FIPRESCI) tagjai, akik arról beszéltek, hogy az Európai Unió bővülésével milyen új lehetőségek nyílnak a kis országok nemzeti filmgyártása számára.

A szemléhez kapcsolódó kiállítás ezúttal az *I. Nemzetközi Képzőművészeti Biennálé* nevet kapta, amelyen festmények, grafikák és szobrok voltak megtekinthetők. A rangos színvonalra jellemzően a filmszemle szakmai zsűrijét Enyedi Ildikó író és filmrendező vezette, de a zsűri tagja volt Báron György filmkritikus, Kardos Sándor operatőr, Szemadám György festőművész, író és Molnár György rendező is. 2004-ben az első díjat Orosz István *Az idő látképei* című, a tér és idő viszonyait játékosan kezelő, mély gondolatokkal áthatott munkája kapta. Ezenkívül elismerést kapott ausztrál, német, román és több magyar filmrendező is, akik a fesztivál díjain kívül egy-egy támogató intézmény vagy szervezet díjaiból is részesültek.²⁷

27 „Filmesek Mekkája volt.” Néplap, 2004. szeptember 21.

23 „Filmszemle filmvásárral.” Néplap, 2002. február 20.

Készítette: Ludvig Zsuzsanna

2006-ban a soron következő 12. képzőművészeti filmszemle, avagy a tudományos fesztiválokat beleszámítva ekkor már a hetedik, külföldi országokat is bevonó nemzetközi fesztivál megrendezésére került sor Szolnokon. A szemlére 2006-ban a világ 29 országából 192 filmet neveztek az alkotók, majd az előválogatás után, 25 országból 103 filmet tekinthetett meg a közönség.²⁸

A szép szám ellenére elérkezett az a pillanat a fesztivál történetében, hogy a város, amely sok-sok éven át otthont adott ennek a filmes találkozóknak, ebben az évben először nem tudta támogatni a fesztivál megrendezését. Pedig ahogy a már húsz éve a szolnoki filmes találkozó létrejöttén munkálkodó fesztiváligazgató,

Demeter István is hangsúlyozta, a résztvevők minden alkalommal a város jó hírnevével tértek haza a világ különböző országaiba, illetve hazánk más településeire. A Szolnok hírnevet öregbítő, akkor már nagy hagyományokkal rendelkező fesztivál megszervezésére azonban a támogatás kezdett elfogyni, a szervezők pedig elgondolkodtak azon, hogy van-e értelme küzdeni olyan célokért, amelyeket nem személyes érdekek vezérelnek, hanem egy település felemelkedését szolgálják. Megfelelő anyagi támogatás nélkül nemhogy egy nemzetközi fesztivál megszervezése, hanem egy helyi rendezvény létrehozása is nagyon nehéz.

A bizonytalan jövőkép ellenére a filmes találkozó tartalmasan lezajlott a kiállítások és az egyéb kulturális rendezvények szervezésével párhuzamosan. Ekkor került sor a *II. Nemzetközi Képzőművészeti Biennálé* megnyitására a Szolnoki Galériában és a Szolnoki Művésztelep nemzetközi alkotótáborának bemutatójára is. A fesztiválhoz kapcsolódó konferenciát ezúttal *A képzőművészet helyzete ma* címmel szervezték meg, ahol meghívott előadók beszélgettek el a művészeti ágazat alakulásáról, jövőbeli lehetőségeiről. Bár a filmszemle folytatása nem tűnt biztosnak, 2008-ban mégis megrendezték a filmes rendezvényt.

A csökkenő anyagi támogatások miatt ebben az évben csak a *Képzőművészeti Filmfesztivál* szerényebb változata tudta fogadni a városba érkezőket, és újra kérdésessé vált a rendezvény jövője. Ennek ellenére ismét olyan filmes találkozót sikerült megszervezni sok év után, ahol az alkotók mellett a nézők táborához nagy számban fiatal egyetemisták is csatlakoztak, akik a beszélgeté-

seket végigülték, és értékelték a vetítéseken látottakat. Ezáltal a fesztivál újabb reményt kapott a jövőre nézve, megszületett az üzenete, amelyet a filmkészítők és a közönség együtt fogalmazott meg azzal a biztatással, hogy érdemes folytatni.

2008-ban a *kultura.hu* internetes portálon arról olvashattunk, hogy Szolnok az a hely, ahol létezik egy kis filmfesztivál, amely közel 40 éves múltra tekint vissza. Életben maradása nemcsak múltja, hanem tematikus jellege és növekvő nemzetközi jelentősége miatt is fontos. Itt ugyanis a filmek vagy témájukká választják a képzőművészetet, vagy megvalósulásukban hordanak magukon ilyen jegyeket, felhasználva a műfaj valamennyi technikáját. A 16 országból érkezett 133 alkotásból 58 film került versenybe. A sokféle filmes műfajban készült alkotások azonban komoly nehézségeket okoztak a zsűrinek a legjobb munkák kiválasztásában. A meghitt, baráti közegben zajló, ötnapos találkozóra ismét a Tisza Moziban került sor, ahol a vetítések mellett helyet kaptak képzőművészeti társrendezvények is.²⁹

A szemle programjában szerepelt a verseny- és információs vetítésen kívül több képzőművészeti kiállítás, így Sulyok Gabriella és Ágotha Margit Munkácsy-díjas grafikusművész kiállítása, az *Articum Szolnoki Festészeti-Grafikai Biennálé* és a 40 éves Gyulai Művésztelep kiállítása. Konferenciára is sor került: a Mosisok Országos Szövetségének tanácskozásán a hazai filmterjesztés alternatív lehetőségeiről, az artmozik működéséről film-történészek, esztéták, kritikusok és egyéb szak-

mabéliek részvételével zajlottak a beszélgetések. Ugyanaznap a filmművészetben világhírt szerzett Korda-testvérek életútjáról, filmjeiről tartottak workshopot. A vetítéseket kávéházi beszélgetések követték, amelyeken a megszokott módon az alkotóknak lehetőségük nyílt az eszmecserére filmes kollégáikkal, valamint a közönséggel, esténként pedig zenés koncertek zárták a napot.³⁰

Készítette: Ludvig Zsuzsanna

2008-ban a fesztivál közönségét olyan értékes filmekkel halmozták el a filmkészítők, amelyek egy-egy képzőművészeti alkotás filmes eszközzel történő bemutatására vagy értelmezésére

28 Nemzetközi Képzőművészeti Filmszemle Katalógus, 2006

29 „Tisza-parti vetített művészet.” Vida Virág, 2008. <https://kultura.hu/film-archivum-tisza-parti-vetített/>

30 Nemzetközi Képzőművészeti Filmszemle Katalógus, 2008

törekedtek, illetve egy vagy több képzőművész, művészeti csoport életéről, annak egyes szakaszairól készültek. Szerepeltek a képzőművészet egyes irányzatait, korszakait, társadalmi összefüggéseit feltáró alkotások és a képzőművészet valamely eszközének felhasználásával született művek is. A szemlén ekkor olyan országok filmjei voltak láthatók, mint India, Kína, Japán, Kanada, Anglia, Olaszország, Belgium, Németország, Ausztria, Szerbia, Csehország, Bosznia-Hercegovina és persze Magyarország. A magyar alkotók közül a fesztiválon személyesen is részt vettek azok, akik a régebbi filmes találkozókat is végigkövették: Kecskeméti Kálmán, Lakatos Iván, Gyulai Líviusz, Kálmán János, Vajda Béla, Sulyok Gabriella és Duló Károly.

A nagydíjat végül a zsűri a német Nicola Graef rendezőnek ítélte, *I Immendorff* című filmjéért; emellett azonban további hét elismerést is kiosztott. A belga Karine de Villers, a szerb Vladimir Perovic mellett hazai alkotók is – főként animációs filmjeikkel – babérokat arattak: Gyulai Líviusz (*De Ronch Kapitány naplója*), Ulrich Gábor (*Sshott*), Kálmán János (*Split Deco Etűdök*) és Igor és Iván Buharov (*Egyvezérszavas védelem*) szerepelt a díjazottak között. Így történt, hogy a külföldön is ismert, a nemzetközi képzőművészeti és tudományos fesztiválok szereplői révén a világ számos országából jártak filmesek a Tisza Moziban. A mozi sokszínű tevékenysége ekkor már nemcsak az országon belül, hanem az országhatáron kívül is figyelemre méltó volt.

Bár az első *Képzőművészeti Filmszemlét* 1969-ben rendezték, Szolnokon, megünneplésére az időközbeni fesztiválidőpont-átrendeződések miatt

2010-ben került csak sor. A 40 éves jubileumi fesztiválra nagy várakozással tekintett mind a szakma, mind pedig a művészetpártoló közönség. A fesztivál megnyitójára a Szolnoki Galéria impozáns épületében került sor, mely alkalommal először a szolnoki Bartók Béla Kamarakórus lépett fel, majd neves személyiségek köszöntötték a fesztivál résztvevőit. B. Farkas Tamás életműdíjának átadását Lakatos Iván elismerő oklevelének átadása követte, majd a műsor a Budapesti Táncművészeti Főiskola hallgatóinak látványos produkciójával ért véget. A sok hazai és külföldi vendég mellett pezsdítőleg hatott a fesztivál légkörére az a közel száz hallgató, akik a MOME, a Magyar Képzőművészeti Egyetem, a Kaposvári Egyetem Művészeti Kara, az egri Eszterházy Károly Főiskola és a Kisképző képviseletében vettek részt az eseményen. A hallgatókból lelkes diák zsűri is alakult, amelynek tagjai nagy érdeklődéssel nézték végig a szemle versenyfilmjeit, majd a rendezvény végén a bizottság komoly értékelést követően adta ki dicséret okleveleit.

A verseny és az információs vetítések mellett válogatást láthattak a nézők az elmúlt 40 év fesztiváljainak díjnyertes alkotásaiból. A B. Farkas Tamás filmrendező filmjeiből összeállított vetítési program mellett kamarakiállítás is megnyílt Balázs János, Deim Pál és Tóth Menyhért képeiből. Kiemelkedő érdeklődés kísérte Duló Károly filmrendező előadását *Kis filmek nagy mesterei* címmel, amely a képzőművészeti filmek alkotóit tágabb perspektívában mutatta be úgy, hogy el is helyezte őket a világ kortárs alkotóinak körében is. Különleges program volt még *Mozdulatok és művészet* című konferencia, amely a mozgás és a film, különösen az animációs film közötti kapcsot

latot tárta fel. Az estébe nyúló vetítéseket és előadásokat könnyűzenei koncertek követték, ahol fergeteges fesztiválhangulatban mozogtak ki magukat az egész nap ülésre kárhoztatott vendégek. A fesztivál résztvevői belakták a rendezvényeknek helyt adó Tisza Mozit, valamint a mozi és a Galéria közötti teret, úgy, hogy a városlakók is észrevehették, hogy itt most egy nem mindennapi esemény zajlik.

A fesztivál zsűritagjai ismét neves szakemberekből állt: 74 filmből választották ki a legjobbakat. A zsűri tagja Báron György filmkritikus, filmesztéta, a Színház- és Filmművészeti Egyetem egyetemi tanára, M. Tóth Éva grafikus, Balázs Béla-díjas animációsfilm-rendező, a Kaposvári Egyetem Művészeti Karának docense, és Szemadám György Munkácsy-díjas festőművész, művészetpedagógus, író, a Magyar Művészeti Akadémia tagja volt. A zsűri 74 filmből választotta ki a legjobbakat. Experimentális film kategóriában az első díjat Kardos Sándornak ítélték *Átváltozás* című filmjéért, és dicséret oklevélben részesítették Michael Palm alkotót *Testkép* című alkotásáért. Animációs kategóriában három helyezett is volt; első díjat kapott Glaser Katalin *Fin*, és Bertóti Attila *Ariadné fonala* című alkotása, második helyezett lett Ulrich Gábor *A hentes zsebrádiója* és Richly Zsolt *Kőműves Kelemen* című filmje, a harmadik díjat pedig Julia Gromskaya kapta, *Az azurkék lélek* elnevezésű munkájáért. A legjobb dokumentumfilm Pétteris Krilovs lett *Egy művész dekonstrukciója* című filmjével. Második díjban részesült Kerstin Stutterheim és Niels Bolbrinker *Legyek és angyalok* című alkotása, és harmadik lett, Andreas Schultz *Colville* című filmje. 2010-ben a Rotary

Klub díját Ludvig Zsuzsa kapta *A Január herceg univerzuma* című alkotásáért. Kalmár István *Szemek mögötti kert* című munkájáért Váci László különdíjában részesült, míg a diákzsűri a következő alkotókat és filmjeiket részesítette elismerő oklevélben: Jakub Vrba: *Ez nagyon jó* (kísérleti film), Anne Bürger és Cantu Benjamin: *A múltó lázadás* (dokumentumfilm) és Molnár Tünde: *Simon vagyok* (animáció).

A 40 éves jubileumát ünneplő képzőművészeti filmszemle soha nem tapasztalt érdeklődés mellett, magas színvonalon zajlott, amit jelez a rendezvényt követően számtalan hazai és külföldi alkotótól és résztvevőtől érkezett köszönő levél és telefon is.

Készítette: Ludvig Zsuzsanna

Készítette: Ludvig Zsuzsanna

2012-ben 43 országból 263 filmet neveztek a fesztiválra, amelyből végül 65 – animációs, kísérleti és portréfilm – került versenybe. A filmfesztivál szervezőinek kiemelt törekvése volt évről évre, hogy minél több egyetemistát és főiskolást vendégül lásson, és oktatásukat kiegészítse olyan tartalmas és minőségi programokkal, amelyek bővíthetik ismereteiket.

A diákok olyan filmekkel találkozhatnak a fesztiválon, amelyekkel máshol nem, részt vehetnek a diákzsűriben, és az intézmények bemutatkozása alkalmával megismerhetik más egyetemek és főiskolák filmes és média-oktatását, megtekinthetik és megvitathatják egymás filmjeit.

Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke és a fesztivál fővédnöke elismerő szavakkal nyilatkozott a filmszemlééről, miszerint a rendezvény tradicionálisan arra vállalkozik, hogy a

képzőművészetben belül a látványnak és a tartalomnak lehetőséget teremt a találkozásra. E kapcsolódás a film által – mint világméretű közvetítőeszköz segítségével – valósul meg és kerül a nagyközönség elé. Az MMA elnöke példamutató kezdeményezésnek nevezte a fesztivált, támogatásáról biztosította a szervezőket, és üdvözölte az ötletet, miszerint a szolnoki filmfesztiválok páros években a film és a képzőművészet kapcsolatát ápolják, páratlanokban pedig a film és a tudomány összeköttetését szorgalmazzák. Mindkét esetben lehetőséget nyújtanak az alkotók közötti párbeszédre és a nemzetközi mezőnyben való megmérettetésre.

A fesztivál létjogosultsága mellett érvelt a zsűri elnöke, Szemadám György Munkácsy-díjas festőművész, a Magyar Művészeti Akadémia tagja is. Köszöntő beszédében elmondta, hogy a fesztivált megelőző két évben is sok, színvonalas magyar filmalkotás született, amelynek java része kizárólag ezen a filmes eseményen kapott bemutatkozási lehetőséget. Kiemelte továbbá a filmszakma nehéz helyzetét és az alkotók elhivatottságát, ugyanis ezeket a filmeket sok esetben az alkotók lelkesedéséből és saját pénzből készítették. A nehézségek dacára a fesztiválnak számos hazai és külföldi vendége volt. Egy 2012-es, a *Magyar Hírlap*ban megjelent cikk azonban arról számol be, hogy a helyi lakosság körében sajnos még mindig kevésbé ismert a megyeszékhelyen zajló nemzetközi filmfesztivál, pedig az esemény megérdemelné a nagyobb hírverést nemcsak regionális szinten, hanem országon belül és kívül egyaránt.³¹ A hiánypótló művészeti mustra évről

31 „Műalkotások celluloidon életre kelte” *Magyar Hírlap*, 2012.

évre egyre jelentősebb Szolnok város életében. A 2000-es évek óta – amióta nyitott külföld felé – a megye meghatározó nemzetközi jellegű eseményévé nőtte ki magát, amely gazdagítja a város életét, valamint szakmai és kulturális programokkal is vonzza a filmek és a képzőművészet iránt érdeklődőket.

A zsűri, Szemadám György festőművész, Haris László fotóművész és Hódi Jenő, a Budapest Film Academy ügyvezetője a hazai és külföldi alkotások közül a szemle fődíját Jankovics Marcellnek ítélte, Madách Imre: *Az ember tragédiája* című színművéből készített egészestés animációs filmjéért. A második díjat a lengyel Marcin Latallo kapta, *A poszter másik oldala* című alkotásáért, a harmadik helyezett pedig Ulrich Gábor, a *Memoir* című animációs film készítője lett. Gulyás János dokumentumfilm-rendező és Kardos Sándor operatőr és filmrendező munkásságát életműdíjjal jutalmazták.

Készítette: Ludvig Zsuzsanna

A soron következő képzőművészeti fesztivál 2014-től teljesen új alapokra helyezve vitte tovább az előző időszak hagyományait, gyarapította értékeit. Számos olyan kezdeményezés született az elmúlt évek fesztiváljainak tapasztalatai mentén, amelynek eredményeként egy új minőség kialakulásának lehetősége mutatkozott meg a fiatalokkal való foglalkozás területén. Az egyetemista és főiskolás hallgatók bevonásának köszönhetően megújult és megfiatalodott a fesztivál közönsége is. A passzív befogadó közönségből aktív, cselekvő közösség alakult ki, amelynek értékrendje alakításában meghatározó eseményt jelentettek a szolnoki filmfesztiválok. 2014-ben először hirdettek a szervezők művészeti szakos hallgatóknak szignálfilmkészítő versenyt és filmes tábort is. Az elsőnek a célja a fiatalok bevonása volt a fesztivál programjainak és arculatának alakításába. A másik kezdeményezés, a nyári filmes tábor célja olyan általános értékek és ismeretek közvetítése volt a fiatalok felé, amelyek kiegészítik az egyetemi képzésben megszerzett tudásukat, és elősegítik egy új filmes generáció létrejöttét. A szignálfilmversenyen és a filmes táborban készült filmeket külön szekcióban mutatták be a *Képzőművészeti Filmfesztiválon*. A szervezők célja az volt, hogy a fiatalok aktív résztvevői legyenek a fesztivál holdudvarának és hogy folyamatosan megújuló kapcsolatot teremtsenek a fesztivál és a művészeti képzésben részt vevő hallgatók között.

A fesztiválon a filmvetítéseken kívül a tartalmas kísérőprogramok is növelték a résztvevők számát. Koncertek, könyvbemutatók, szakmai tanácskozások és kiállítások színesítették a kínálatot. A képzőművészeti filmfesztivállal egy

időben, immáron hagyományosan október közepén rendezik meg a *Magyar Festészet Napját*. A fesztivál fő partnere a Szolnoki Művésztelep és művészeti vezetője, Verebes György festőművész, aki meghatározó tagja a festészet-napi program országos szervezőbizottságának és a fesztivál holdudvarának is. A fesztivál szervezői a Szolnoki Művészteleppel együttműködve hangolják össze évről évre programjainkat, hogy minél magasabb minőségű művészeti eseményt hozzanak létre. A szolnoki kiállításmegnyitó a festészet-napi rendezvény kiemelkedő eseménye, amelyre az ország minden részéből érkeznek a művészek és művészetkedvelők, akik egyúttal betekintést nyerhetnek a fesztivál programjaiba is.

2014-ben tovább nőtt az érdeklődés a fesztivál iránt, amit jól jelez a nevezett filmek száma is: 340 film érkezett a világ 40 országából, közülük a válogatást követően 87 alkotás maradt a versenykategóriában. A Muhi András producer, Szurcsik József képzőművész és Ulrich Gábor animációs filmrendező által alkotott zsűri a fesztivál fődíját a fikciós filmek kategóriájában Alexander Heringer *Továtűnt szerencse* című alkotásnak ítélte. Az animációs filmek kategóriájában Bucsi Réka *Symphony No. 42* című munkája nyert díjat, a dokumentumfilmek kategóriájában Nagy Dénes *Másik Magyarország – Töredékek egy falu hétköznapjaiból* című dokumentumfilmje kapta az elismerést, és a szignálfilmek díjazottja Képiró Mónika, Berke Adrienn Tihana és Szekeres Zsófia volt. A díjak felajánlója a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa volt (NMHH).

Készítette: Ludvig Zsuzsanna

A XVII. Szolnoki Nemzetközi Képzőművészeti Filmfesztiválra 57 országból közel ezer alkotást neveztek. Nevezni ismét olyan munkákkal lehetett, amelyek képzőművészeti alkotások filmes eszközökkel történő bemutatására, újraértelmezésére vállalkoznak, illetve egy vagy több képzőművész (művészeti csoport) életéről vagy annak egyes szakaszairól készültek. A szervezők emellett olyan alkotásokat is vártak, amelyek a képzőművészet egyes irányzatait, korszakait, társadalmi összefüggéseit tárták fel, és természetesen olyan művekkel is lehetett nevezni, amelyek maguk is a képzőművészet eszközeinek felhasználásával készültek (pl. kísérleti és animációs filmek). A versenyprogramban végül 18 ország 36 alkotását láthatta a közönség a Tisza Mozi három termében. A programban

olyan, ismert rendezők filmjei szerepeltek, mint Jankovics Marcell, Osskó Judit, Gyulai Líviusz, Kroó András és Zajti Gábor.

A rangos filmes program mellett a fesztivál több kuriózzummal is szolgált a Szolnokra látogatóknak. A közönség találkozhatott a 35 éve az első magyar Oscar-díjat nyert Rófusz Ferenc rajzfilmrendezővel, aki megmutatta a közönségnek a rangos díjat. A filmrendezővel Fülöp József, a MOME rektora és dr. Kollarik Tamás, az NMHH Médiatanácsának tagja beszélgetett munkásságáról és az Oscar-díjról a Tisza Mozi nagytermében. Szintén különleges programnak számított a Zsigmond Vilmosról készült francia dokumentumfilm (*Közeli találkozás Zsigmond Vilmossal*) premier előtti vetítése. Esténként pedig a hagyomány szerint koncert zárta a filmvetítéseket és programokat.

A fesztivál szervezői az utóbbi években kiemelten figyeltek a jövő filmes generációjának elérésére, ezért 2016-ban tovább nőtt a szolnoki rendezvényen részt vevő hallgatók száma. A diákok bemutatkozási, tanulási és megmérettetési lehetőséggel is élhettek az ötnapos fesztiválon. Szignálfilmpályázaton indulhattak azok a magyarországi filmes képzésben részt vevő felsőoktatási hallgatók, akik a fesztivál népszerűsítésére készítették el pályaműveiket. Az NMHH támogatásának köszönhetően a kiválasztott szignálfilmeket reklámblokkjaiban másorra tűzte az RTL Klub és a TV2 csatorna naponta több alkalommal is. 2016-ban a felsőoktatási intézmények közül a szegedi, a kaposvári és a Metropolitan Egyetem tűnt ki bemutatkozó programjával. A fesztiválon szerepelt a Szegedi Tudományegyetem diákjainak Kreatív üzenő-

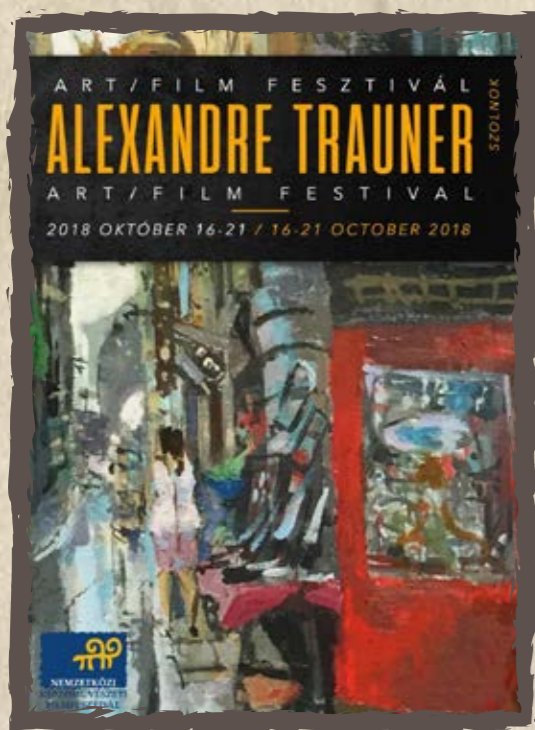
fal elnevezésű audiovizuális projektje, illetve a Kaposvári Egyetem és a Metropolitan Egyetem hallgatói és tanárai közös animációs workshopja, amelynek a Tisza Mozi adott otthont.

A zsűrit Lajta Gábor Munkácsy-díjas festőművész, művészeti író, Jelenczki István Magyar Örökség-díjas, képzőművészettel, filmkészítéssel, fotográfiával és írással foglalkozó alkotó, valamint Medveczky Balázs, a Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt, televíziós igazgatója alkotta. A zsűri négy kategóriában díjazta a legjobb filmeket. A legjobb képzőművészeti film díját Dala Istvánnak ítélték, a *Szobor születik... Bronzba öntött történelem* című filmjéért. Az animációs filmek díját a zsűri megosztotta Frédéric Even és Louise Mercadier *Metamorphosis* című filmje és Orosz István *A rajzoló* című alkotása között. A kísérleti film kategória díját a zsűri Mohi Sándornak ítélte, *A rózsza üzenete* című művéért. A képzőművészeti portréfilm kategória elismerését Marcie Begleiter kapta, *Eva Hesse – Tracing the Rope* című munkájáért. A fesztivál kiemelt támogatója, a Magyar Művészeti Akadémia különdíjat ajánlott fel, amelyet Tóth Pál érdemelt ki *Az üvegfestő – Róth Miksa* művészete című filmjéért. A fesztivál díjazottjai mellett életműdíjat vehetett át Rófusz Ferenc filmrendező és Szemadám György festőművész, a Magyar Művészeti Akadémia elnökségének tagja.

A szignálfilmekről is neves zsűri döntött, amelynek munkájában Mikulás Ferenc, a Kecskemétfilm ügyvezetője, a Kecskeméti Animációs Filmfesztivál igazgatója, M. Tóth Géza, a Színház- és Filmművészeti Egyetem rektora, a KEDD Animációs Stúdió vezetője és Bánóczki Tibor,

a MOME DLA hallgatója vett részt. A díjak kiosztására a fesztivál nyitó ünnepségén került sor. Az első díjjal a Budapesti Metropolitan Egyetem két hallgatója – Bárány Szandra és Nagy Dávid Zoltán – által készített, *Füzet* című szignálfilmet, míg a második díjjal Stier Adrienn (Kaposvári Egyetem) munkáját, a harmadikkal pedig megosztva Graur Dóra (METU) alkotását, illetve Antal Viktória és Gerber Fanni (METU) *Felhőtánc* című szignálfilmjét ismerte el a zsűri.

Készítette: Csilléry András

A nagy hagyományokkal rendelkező szolnoki Képzőművészeti Filmfesztivált 2018 októberében teljesen megújítva, a világhírű, magyar származású képzőművész és Oscar-díjas díszlettervező munkásságának szellemében *Alexandre Trauner ART/Film Fesztivál* néven rendezték meg, kibővítvé a hagyományos képzőművészeti versenykategóriát európai nagyjátékfilmekkel, ahova olyan, egészsétes alkotásokat hívtak meg a szervezők, ahol a film mondanivalójában meghatározó volt a látványvilág.

2018-ban a rekord számú, 3500 filmnevezés is azt jelezte, hogy igény van a fesztiválra mind magyar, mind külföldi vonatkozásban. A képzőművészeti rövidfilmes szekcióba a világ minden részéből érkeztek filmek, a játékfilmes kategóriába pedig a kortárs európai alkotásokból válogattak a szervezők. A játékfilmes szekcióban bemutatott tíz filmből kilenc alkotásnak Szolnokon volt a magyarországi premierje. A filmek bemutatójára meghívást kaptak a film alkotói, és a közönségtalálkozók keretében igazi fesztiválélményt nyújtottak a közönségnek. A nagyjátékfilmeket 2018-ban is neves zsűri értékelt: Didier Naert francia látványtervező, Alexandre Trauner nevelt fia és hagyatékának kezelője, Allan Starski, a *Schindler listája* Oscar-díjas látványtervezője, valamint Rajk László, az Oscar-díjas *Saul fia* című film látványtervezője. Az esemény sztárvendége a brit Peter Greenaway rendező volt, aki Starski és Rajk mellett mesterkurzust tartott a filmszerető közönségnek.

A fesztivál képzőművészeti versenyprogramjában animációs, dokumentum- és kísérleti filmek versenyeztek, melyek közül az előválogatás után 25 ország 98 alkotása volt látható a hatnapos fesztiválon. A képzőművészeti szekció zsűrijében is a legkiválóbb hazai szakemberek vettek részt: M. Tóth Géza, Balázs Béla-díjas film-

rendező, a Színház- és Filmművészeti Egyetem rektora, Richly Zsolt Balázs Béla-díjas animációsfilm-rendező és Sinkó István, a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola tanára, képzőművész és művészeti író.

A fesztivál rendkívül gazdag szakmai és kulturális rendezvényei között ismét szerepeltek koncertek, kiállítások, mesterkurzusok, filmszakmai konferenciák, egyetemek bemutatkozó programjai és könyvbemutatók.

A rendezvényeknek 2018-ban is a Tisza Mozi és a Szolnoki Galéria impozáns épülete adott helyet, valamint a két épület között lévő „Múzsák Tere”, amely a fiatal filmesek és egyetemisták fő találkozó- és tanácskozhelyévé vált. A mozi falán üzemelő 2x3 méteres LED-fal különösen nagy számban vonzotta ide a fiatalokat, akik folyamatosan követhették a fesztivál programjait és a filmek előzeteseit.

2018-ban minden eddigi nézőszámot meghaladó érdeklődés kísérte a rendezvényt: közel 5000 látogatója volt a vetítéseknek és a programoknak. A közönség döntő többségét a hazai és külföldi filmesek, a filmszakma képviselői, a kulturális és filmes szaklapok újságírói, képzőművészek, a hét egyetem (Színház- és Filmművészeti Egyetem, Metropolitan Egyetem, Kaposvári Egyetem, Eszterházy Károly Egyetem, Szegedi Tudományegyetem, Sapiientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem és a szlovákiai Academy of Arts [VSMU]) hallgatói és kisebb arányban a helyi lakosság alkották.

A képzőművészeti versenykategória első díját a zsűri Martin Coopernek ítélte, *A lélek nyomai* (*Traces of the soul*) című filmjéért. A kategória megosztott második díját kapta Traub Viktória

Sellők és Rinocéroszok (*Mermaids and Rhinos*) című filmje és Horváth Mária *Cigánymesék: Hogyan lett az ember* című filmje. A kategória harmadik díja, a legjobb művészportré Jarosław Migoń *Egy néző naplója* (*Diary of a Beholder*) című filmje lett. A Magyar Művészeti Akadémia különdíjában részesült Sulyok Gabriella *Üzenet* című filmje (*Message*). Az Európai Nagyjátékfilmes Versenykategóra első díját Juan Pedro de Gaspar kapta a *Spanyolország királynője* című film látványtervezéséért. A kategória második helyezettje a *November* című észt film látványa és látványtervezői lettek, Matis Mäesalu és Jaagup Roomet. A kategória harmadik díjában részesült *A királyi játszmák* című film látványterve és látványtervezői: Patrick Dechesne és Alain Pascal Housiaux. A zsűri különdíjban részesítette az *Örök tél* című magyar filmet és látványtervezőit: Nánássy Zsoltot és Horváth Viktóriát.

A fesztiválról súlyának megfelelően számolt be az írott és elektronikus sajtó, ahol kizárólag pozitív hangnemben említik meg a fesztivál történéseit. Ugyanilyen pozitív visszajelzések érkeztek a hazai és külföldi résztvevőktől egyaránt. A vélemények úgy összesíthetők, hogy a szolnoki filmfesztivál jelentős lépést tett abba az irányba, hogy a közép-európai régió fontos filmes találkozóhelyévé, szakmai fórumává váljon, amit a fiatal filmesek kiemelkedő számú jelenléte miatt méltán nevezhetünk a jövő filmesei fesztiváljának.

Demeter Éva, az Alexandre Trauner ART/Film Fesztivál igazgatója

A tudományos ismeretterjesztés útjai és kérdőjelei

2001 óta Szolnok – minden páratlan évben – otthont ad nemzetközi tudományos filmszemléknek is. A kínálat – szerencsére – nagyon sokszínű, hiszen minden műfajban lehet a tudományhoz kötődő filmeket készíteni – a hagyományos ismeretterjesztők mellett – az animációtól egészen a játékfilmekig.

Mit tekinthetünk tudományos filmnek?

A leginkább közkeletű válasz a témaválasztást tartja a kulcsmozzanatnak. Ezek szerint az ilyen filmek tudományos témákat vagy kiemelkedő tudósok személyiségét, életművét járják körül. Az utóbbi típusba tartoznak a dokumentum- vagy játékfilmszerű – a korszakot és a munkásságot is többnyire felvázoló – portréfilmek, amelyek készülhetnek élő személyiségekről, de olyan nagyságokról is, akik már nincsenek közöttünk.

Természetesen vitathatatlan, hogy az új tudományos felismerések nagy része kiváló tehetségekhez, jelentős kreatív személyes teljesítményekhez kötődik, a tudósokat tehát akár példaként lehet állítani a felnövekvő nemzedékek elé, így ezek a filmek konkrét tudományos témakörük aktualitásától függetlenül is időtállóak lehetnek, szerepük lehet a társadalom életének alakításában.

A tudományos filmek másik közismert, nagy csoportját alkotják a hagyományos ismeretterjesztő alkotások. Ezek jelentik a tudományos eredmények népszerűsítésének leginkább kitaposott útját, mégsem egyértelműen biztos módjai az értékközvetítésnek.

Az ilyen ismeretterjesztő filmek leggyakoribb formája az, amikor egy személytelen – mindentudó – narrátor vezet bennünket végig egy gondolatmeneten: magyarázatokat és megjegyzéseket fűz a vásznon a szemünk elé kerülő jelenségekhez.

Mindkét ismeretterjesztő filmtípusnál rendszeresen fenyeget az illusztratívitás réme, vagyis az, hogy a film maga nem áll meg a lábán, csak szolgálóként, mozgóképes ábrákkal próbál megvilágítani egy kívülről jött gondolatsort.

Van olyan elmélet, amely szerint a tudományos film nem is lehet más, mint gondolatvezérelt illusztrációsor.

Hogyan lehet ebből az ördögi körből kitörni?

Egyebek között úgy, hogy nem akarván mindent a szájába rágni, teret hagyunk a nézőnek. Ösztönözzük, hogy maga ismerje fel az összefüggéseket, s az általunk megadott segítséggel ő fejtsen meg bizonyos titkokat.

Az ember- és a társadalomtudományok terén kézenfekvően kínálkoznak olyan alkalmak, amikor az alkotót nem okoskodó vagy „aufklérista” magatartás jellemzi, hanem csak megértésre törekvő megfigyelőként van jelen a filmjében. A sikerült személyiség- vagy társaslélektani, szociográfiai esettanulmányok és az emberek kísérleti helyzetekben történő tárgyilagos megfigyelései sok esetben maguk is tudományos teljesítményt jelenthetnek. Ugyanakkor saját felismerésekhez juttathatják el nézőiket, akik így nemcsak befogadói lehetnek a kész tudományos eredményeknek, hanem – meghatározott körben és irányítottan, de – maguk is részesei lehetnek a következtetések levonásának, vagyis mintegy beavatódnak a tudományos gondolkodásmódba.

A dokumentaristák általában szívesen dolgoznak fel az átlagtól nagyon is elütő személyiségeket, helyzeteket és életutakat. A különosság ugyanis többnyire érdeklődést kelt. Ha tudományos filmes készít dokumentumfilmet, őt viszont valószínűleg jobban érdekli a tipikus, hiszen az egyedi emberi és társadalmi mozzanatokban az általánosíthatót, a visszatérőt, a törvényszerűt keresi és kísérli meg vászonra vinni, még ha a befogadó többnyire egy adott, konkrét személyhez szeretne is valahogy viszonyulni – sok esetben akár azonosulni vele. A különbség tehát nem a tematikában és nem a filmkészítés módszerében rejlik, sokkal inkább az alkotó hozzáállásában. A tudományos filmes nem engedheti meg magának, hogy ne tekintse mércének azt, amit a tudomány az adott témaköréről tud.

Hasonlóan beavató jellegűek lehetnek a természetfilmek is, amelyek terén Magyarország mindig is kiváló eredményeket produkált. Ennek a filmtípusnak azonban nagy kockázatot jelent, hogy a nézők – sőt maguk az alkotók is – szívesen látnak bele emberi tulajdonságokat az állatokba és viselkedésüket, „természetüket” igen gyakran vonják párhuzamba emberi vonásokkal, ami azonban sok esetben teljes tévedés tudományos szempontból. A korrektség mellett szintén jó megoldást kínál erre a problémára a humor, ami lehetővé teszi, hogy a jobb megértetés végett bizonyos fajta idézőjeles, nem komolyan veendő analógiákat hívjunk segítségül.

A tárgyi és a szokásokban megnyilvánuló néprajzi hagyaték, a népzene- és néptánckincs feltérképezésében, tudományos feldolgozásában és közkinccsé tételében egyaránt páratlanul nagy hagyománya van a magyar tudományos filmnek.

Ezen példák ismeretében már egyáltalán nem tűnik képtelenségnek az az állítás, hogy a művészetekről szóló filmek jelentős része is tudományos film, hiszen a szűken vett művészettörténet mellett az ilyen filmekben gyakran fontos szerepet kapó (a) kultúrtörténet és az esztétika is tudományosan közelít a művészetéhez.

Természetesen nem mehetünk el szó nélkül a mellett a tény mellett sem, hogy a tudománynak nem az állításai, a tételei örökéletűek, csupán csak az az eltökéltség, amellyel folyamatosan keresi az igazságot, és egy-egy

új megfigyelés vagy kísérleti eredmény hatására igyekszik és képes ön maga korábbi eredményeit kétségbe vonni, és szükség szerint ki is igazítani azokat, hiszen a tudomány sincs a bölcsek kövének birtokában, számtalan aranymondásáról derült már ki ugyanis, hogy nem helytálló, vagy legalább is jóval szűkebb érvényű, mint korábban gondolták.

Ennek szellemében nem azt kell várnunk az alkotótól, hogy végső igazságoknak adjanak hangot, csupán azt, hogy a tudomány által aktuálisan elfogadott igazságokkal mérve ne legyen hamis a filmjük, és valóban eltökélten törekedjenek az igazság feltárására és bemutatására. Vagyis a tudományos filmest egyáltalán nem valami sajátos filmes eszközrendszer vagy egyfajta tematika jellemzi, sokkal inkább egy erkölcsi hozzáállás.

A tudományos filmet tehát semmiképp sem azonosíthatjuk a nyögvenyelős vagy éppen szájbarágós, tudátlékos tudománynépszerűsítéssel, hiszen mind tematikai szempontból, mind pedig a filmműfajok tekintetében rendkívül széles skálán mozognak. Közös jellemzőjük egy, az igazságkeresésnek elkötelezett erkölcsi, alkotói magatartás.

A valóban értéket közvetítő tudományos filmek tehát segítségünkre lehetnek abban, hogy hívebb képünk legyen önmagunkról, a dolgokról és a folyamatokról, jobban eligazodjunk világunkban, s ezáltal biztosabban mozogjunk, létezzünk benne, ami elemi igényünk, hiszen Tamási Áronnal együtt vallhatjuk:

„Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.”

Duló Károly, filmrendező

„A mozi és a film eszközeivel gazdagítani a közösséget”

Duló Károly interjúja Demeter Istvánnal, a fesztivál igazgatójával (1988–2019)

Hogyan lettél mozis?

Apám tanyasi tanító volt, én egy jászszági kisfalu mellett, egy tanyasi iskolában születtem. Az első találkozásom a mozival az iskola mellett, egy gazdakörben történt, ahol megjelent egy vándormozis. Első mozis élményem ide köthető. Arra emlékszem, hogy hirtelen sötét lett, elindult egy mozgókép, és az emberek nagy áhítattal néztek. Volt egy különleges varázsa a vetítésnek.

Később, mikor beköltöztünk a faluba, Jászfelsőszentgyörgyre, ott volt egy az akkori viszonylatban komoly mozinak mondható létesítmény, napi két előadással, vasárnaponként délelőtti matinéval és délutáni előadással, esti rendszeres vetítésekkel. Ennek a mozinak én már rendszeres nézője voltam. A filmcenzúrával is itt találkoztam először, tizenévesen, amikor is Klári néni, a gépész a *Zabriskie Point* című filmet vetítette. Ebben a filmben volt egy bennünket nagyon izgató szexjelenet, és ezt Klári néni a mi a legnagyobb csalódásunkra kitakarta egy újságpapírral. Ugyan a filmet megnézhattük, de ezt a jelenetet csak évekkel később láttam a televízióban. Egy másik film is mély nyomott hagyott bennem, a *Kölyök* című film, amit sokszor megnéztem. Egy jelentben, amikor a csónak elkezdett süllyedni Törőcsik Marival, mindig kimen-

tem a moziból, mert nem bírtam a feszültséget. A jászfelsőszentgyörgyi filmélmények egész életemet és a mozival való kapcsolatomat meghatározták. Majd tizennyolc évesen elkezdtem fényképezni és amatőr filmezni. Egy ideig a jászberényi Déryné Művelődési Központ audiovizuális munkatársa voltam. Elsősorban a Jászság Népi Együttesről készítettem filmeket, de más amatőr filmek készítésben is részt vettem. Itt talált rám a Szolnok megyei Moziüzemi Vállalat igazgatója, aki a jászszági mozik élére vezetőt keresett. Így lettem 1980. februártól 24 működő jászszági mozi vezetője.

Mit jelentett számokra a Moziüzemi Vállalat?

Először a mozik története kezdett el érdekelni. Elsőként a jászberényi Lehel mozi múltjának jártam utána. Egy nagyon érdekes és gazdag történettel találkoztam. A jászberényi mozi a háború időszakában épült, egy Ybl-díjas építész tervezte nagyon szép, legyező alakú nézőterrel, ami 600 személyes volt, és napi három előadást játszott. Az *Éjszaka Erdélyben* volt az első film, amit ebben a moziban, 1941-ben, karácsony környékén vetítettek.

A háború után először a pártok kapták meg a mozit, majd 1952-ben megalakult a Moziüzemi Vállalat. Nemcsak Jász-Nagykun-Szolnok megyében, hanem az országban mindenhol a Moziüzemi Vállalatok vették át a mozikat. Ez az időszak 1989-ig tartott, mikor is a Moziüzemi Vállalatok megmaradhattak, de a mozik önkormányzati tulajdonba kerültek. Ennek a közel 50 évnek a története, azt gondolom, rendkívül érdekes, és a magyar kultúrtörténet szem-

pontjából is fontos időszak. 1952-t követően gomba módra szaporodtak a mozik, szinte minden településnek volt mozija. A 35-ös filmet vetítő mozi a nagyobb településekre volt jellemző, a 16-os pedig a kisebb településekre. Ezekre a mozikra az volt a jellemző, hogy egy filmet csak két szünettel tudtak levetíteni, mert a gépre nem fért rá a film, csak három orsóban, ezért meg kellett szakítani az előadást amíg átfűzték a filmet.

A 24 moziból, amelyet én vezettem, az egyik kertmozi volt, a másik „vándormozi”, ami járta a kisebb településeket és alkalmi helyeket, előre meghirdetett programmal, rendszeres filmműsorral, később pedig az iskolákat járta kihelyezett iskolai vetítéssel és az iskolai oktatást segítő filmekkel. Hozott némi bevételt és nagyon sok nézőt is. Ennek az időszaknak volt egy teljesítményelvárása a mozikkal szemben, az akkori időszakra jellemző tervezkedés megjelent a mozikban is.

A vállalati rendszernek voltak bizonyos előnyei a mai viszonyokkal szemben. Az összes, létező mozi számára biztosította az információáramlást, a filmellátást, az épület és a technika karbantartását. Megszervezte a kópiák szállítását, összehangolt reklám- és propagandaanyagellátás volt országos viszonylatban is. Érdekesség volt a filmszállítás és az előadás-szervezés során a kópiaszükségletből adódó „pendlizés”, ami elsősorban a fővárosra és a nagyvárosokra volt inkább jellemző, de extrém esetekben nagyobb távolságokon is előfordult. Ehhez tudni kell, hogy egy 35 mm-es film legalább hét vagy annál több tekercsből állt. Ha egy adott film iránt nagy volt az érdeklődés, akkor az egyik mozi elkezdte a filmet délután 4-kor. Amikor lement az első te-

kercs, átvitték egy másik, közeli terembe vagy moziba, és ott fél, egy óra késéssel elkezdtek vetíteni ugyanazt a kópiát. Ahogy lement második tekercs az első moziban, átszaladtak vele a másik moziba. A harmadiknál már hozták vissza az első tekercsset, hogy következő, 6 órára meghirdetett előadást meg tudják időbe kezdeni. És ez így ment egész este és más napokon is, amíg a film műsoron volt és nagy volt rá az érdeklődés. Én még a 90-es évek elején egyszer Jászberény és Szolnok között pendliztem, kocsival száguldozva. Mind a két mozi hozzánk tartozott, és ráadásul közönségtalálkozó is volt mind a két helyen a filmből. Elég lett volna egy defekt, hogy összemoljon minden, mint egy kártyavár. Természetesen a film- és mozis szakma is része volt a kor kultúrpolitikájának, a rá jellemző összes torzulásával és az ideológiai alárendeltségével.

Visszatérve a vállalati struktúrában voltak bevétel és nézőszám tervek, s ezek alapján történt a mozik rangsorolása, ami aztán befolyásolta az adott mozi filmhez való jutását is. Voltak premier mozik, ezekben a bemutatást követő első héten játszották a filmet, aztán a kisebb mozik, az utánjátszó mozik, majd a 16-os mozik következtek a hierarchiában. Szolnok első számú mozija a Vöröscsillag volt, aztán jött Mezőtúr, ahol akkoriban négy mozi is volt és eszméletlen nagy nézőszámmal (mérőszám: egy lakosra jutó moziba járási gyakoriság száma), és ahhoz képest, hogy csak 20 ezer lakosa volt fölülmúlta az összes környéki város eredményét. Ez nagyban függött attól, hogy ki vezette a mozit. Számomra ez egy minta volt, tulajdonképpen semmi mást sem csináltam csak lemásoltam a vezetőjének a stratégiáját:

„... ahol van mozi, ott együtt kell tudni élni a nézőkkel, a település lakóival, együttműködni a kulturális intézményekkel, és meg kell próbálni a mozi és a film eszközeivel gazdagítani ezt a közösséget.” Gyakorlatilag ez határozta meg az egész eddigi életemet.

Ezt tartottam magam is elfogadhatónak, megszívlelendőnek és követendőnek. Nagyon gyorsan megszerettem a mozi kínálta lehetőségeket, de a sima üzemvitel nem elégített ki, elkezdtem keresni a lehetőségeket, hogy mivel gazdagítható még a mozi. Viszonylag gyorsan átalakítottam a Jászság vezető moziját, a Lehel Filmszínházat egy olyan közösségi terré, ami már több volt egy hagyományos vetítőhelynél.

Ezt a Moziüzemi Vállalat vezetője, Dajka Miklós jó szemmel nézte, és ehhez minden segítséget meg is adott. Létrehoztam egy filmtárat Jászberényben, ahol kölcsönözni lehetett a 16-os filmeket, és ki lehetett vinni vetítógépekkel együtt. Filmklubokat, archív sorozatokat indítottam, följártam a Balázs Béla Stúdióba, ahonnan filmeket hoztam le, és beszélgetéseket szerveztem a filmeket követően. Az akkor már működő Szolnoki Képzőművészeti Filmfesztivállal is így kerültem kapcsolatba, hogy jöttek külföldi filmesek a szolnoki vetítésekre, és a szervezők szerettek volna programot nyújtani nekik. Jászberény volt az a város, ahova ezeket a delegációkat elkezdték lehozni, hiszen Jászberényben volt látnivaló. A hűtőgépgyár akkoriban nagy dolog volt, és ott volt az én mozim is, ami érdekességnek számított. Beiratkoztam az OPAKFI tanfolyamára, ami középvezetőket képzett a filmszakma különböző területeire. A képzés végén a szakdolgozatomat a videó- és filmterjesztés kapcsolatáról írtam. Arról szólt, hogyan lehetne a videót bevonni a filmter-

jesztésbe, és milyen szerepe lehet ennek a hordozónak az értékes alkotások közönséghez való eljuttatásában.

Ez újdonságnak számított, és megtetszett néhány vezető szakembernek, ezért meg akartak hívni videóval foglalkozó munkatársnak az Oktatási és Kulturális Minisztérium Filmfőosztályára. A felkérést elfogadtam, 1986 tavaszára esett volna a munka kezdete, de létszámstop volt a minisztériumban, és megszüntették azt a státuszt, amire felvettek. Én már ekkor összecsomagoltam és útra keltem, de nem jött össze a Budapest, viszont hívtak Szolnokra, a Moziüzemi Vállalathoz, a propagandaosztály vezetőjének.

Ez filmek reklámozásán kívül nagyjából arról szólt, hogy a mozi hagyományos vetítési tevékenységét felpozícióba rendezvényekkel, és különféle ötletekkel növelje a mozik látogatottságát. Ennek én nagyon örültem. Ezzel a státusszal együtt járt, hogy én lettem Megyei Amatőr és Dokumentum Stúdió és a Megyei Filmtár vezetője is. A filmstúdióban a keretektől függően évente el kellett készítenünk egy-két dokumentumfilmet, támogatni az amatőrfilm-készítést és szervezni a nemzetközi kapcsolatokat, ami esetünkben Lengyelországra és Észtországra korlátozódott. Én a szolnoki Művésztelep művészeiről készítettem filmeket. Nemzetközi kapcsolatunkat a Volt Jugoszlávia, Vajdaság felé bővítettem, így Szabadkán is lettek filmes kapcsolataink. Megismerkedtem Siflis Zoltánnal, és felkértem, hogy készítsen Gecse Árpádról portréfilmet, a Gulyás testvérek Meggyes László festőművészről és Rékasi Csaba grafikusról készítettek filmet. Szolnokra 1986 decemberében költöztünk, és én

egészen a Moziüzemi Vállalat megszűnéséig itt dolgoztam. Már Jászberényben szerveztem közönségtalálkozókat, ami az erjedés-rendszerváltás kezdete volt. Ezekon a közönségtalálkozókon ugyanis olyan dolgokat lehetett kimondani a filmes közegben, amit máshol nem.

Amikor lehetőség volt rá és volt új magyar film, akkor mindig megszerveztem az alkotók és a közönség találkozását. Ezt nem mindig nézték jó szemmel. Amikor például értesültek a *Tanú* című film közönségtalálkozásáról, akkor behívtak tartalékos katonaként a laktanyába gyorsbehívóval, és figyelmeztettek is. Nem sokkal a vállalathoz kerülésem után a Megyei Tanács felkért, hogy legyek a megye film- és videó-szakfelügyelője. Kettős szerepbe kerültem, és úgy látszott, hogy van beleszólásom a vállalat irányításába is. Ez persze nem így volt, csak fiatalon még nem láttam át a valós hatalmi viszonyokat. Ahogy akkoriban a változások előszele lehetővé tette, én is meg akartam szervezni a vállalati tanácsot, és az volt az elképzelésem, hogy kollektíva választja majd meg a vállalat vezetőjét.

Ez a tervem meghíúsult, viszont megváltozott a helyzetem a vállalaton belül. Megtűrtek, mert szükség volt arra a területre amit én vittem. Sokat dolgoztam, valószínűleg a munkámmal fontossá tehettem magam, legalább is én így emlékszem. A rendszerváltás hajnalán négyen megalapítottuk a helyi Demokrata Fórumot. Az volt a célunk, hogy a politikát vigyük ki a munkahelyről. Ez olyan helyzetet teremtett, hogy hamarosan megszabadult tőlem a vállalat, és megkértek, hogy menjek el a városból. Időközben azonban megszerettem a várost. A mozivállalatok között elsőként megszerveztem a videómozi-hálózatot.

Annyi látogatója volt Szolnok megyében, mint az egész országban összesen. Ehhez szerencse is kellett, és engem érdekelt ennek az újdonságnak az ereje. Nem volt ez hosszú életű dolog, de volt egy varázsa, és a nézőket érdekelte. A videómozi abból állt, hogy színes tévét, videómagnót vittünk azokra a helyekre, ahova ezeket le lehetett tenni, és olyan filmeket vetítettünk, amiket a moziban nem lehetett látni. A *Rambo*-filmekre volt hatalmas igény.

Ekkor még ezek a tiltott kategóriába tartozó filmek voltak. De miután a videó már létezett, és volt benne üzleti lehetőség, és volt egy működő videótékája is a mozivállalatnak úgy gondolták, hogy felajánlják nekem a Tisza Mozi és a vállalat videóágazatát, és így békével meg tudtak válni tőlem. A moziért annyi bérleti díjat kértek, amennyi éves veszteséget termelt. A vállalat jól járt, hiszen megszabadult a veszteségtől, és még kért tőlem 500 ezer forint bérleti díjat. Odaadta a videóágazatot, ami azért igen bizonytalan kimenetelű dolognak tűnt. 1989 őszén megszűnt az alkalmazásom, és 1990. január elsején megkezdte a Tisza Mozi Kft. a működését. Az ott dolgozókkal közösen, 17 taggal alapítottuk a kft.-t mindenféle vállalkozási ismeret nélkül. Rendkívül küzdelmes évek voltak. 1996-ban a város eladásra meghirdette a mozit, és mivel nem volt rá más jelentkező, hitelből meg tudtuk venni. Mivel én a szocializmusban nőttem fel, fogalmam sem volt arról, hogy hogyan működik a magántulajdon, hogy a vagyoni felelősség jár. Nemcsak úgy kell gondját viselnem, mint a mozinak, ami rám van bízva, hanem előbbre is kell gondolnom, hogy felelősséggel tartozom

azokért is, akik ott dolgoznak. A 28 lezárt gazdasági év közül egyetlenegy évben volt csak veszteséges a mozi. Amíg egyedüli tulajdonos nem váltam, soha nem vettem ki egy fillér osztalékot sem, viszont mint ügyvezető, gondoskodtam róla, hogy a többi tulajdonostárs megkapja a betétje után járó részt. A mozi nagyon lerobbant állapotban volt, amikor átvettük, meg volt támasztva a fala, össze akart dőlni, ki voltak törve az ablakok, nem volt benne normális fűtés, sem technika. A Tisza Mozi mindig más mozik levetett „cuccát” kapta meg vetítéstechnika és székek tekintetében, ide mindig többségében olyan dolgok kerültek, amik máshova már nem kellett. Nekem igazából nem a tulajdonszerzés volt a célom. Nem ezért lettem vállalkozó, hanem mert az elképzeléseimet meg akartam valósítani. Ezt nehéz volt ebben a népes kft.-tagságban, ezért elkezdtem fölvásárolni a tulajdoni részeket, nem erőltetve, hanem ahogy az élet hozta. Volt egy-két kockázatos része is ennek az időszaknak, például amikor az Intervideo is belépett a kft.-be és olyan emberekkel kellett boltolnom, akik igencsak tapasztalt, esetenként dörzsölt résztvevői voltak a piacnak. Ők korábban, külföldön szerzett tapasztalataikkal messze előttem jártak tudásban és gazdasági életismeretben.

Úgy alakult, hogy végül az évek folyamán mindenki felajánlotta az üzletrészét a kft.-nek eladásra, és a kft. megvásárolta. Mindig arra ment el minden pénz, hogy a törzsbetéteket ki tudjam fizetni. Ez tartott 15 évig. Míg nem egyedüli tulajdonosá váltam. Ekkor szólt a könyvelő, hogy előnyösebb lenne adózási szempontból, ha lenne még két tulajdonos. Így lett az egyik tulajdonos a

nejem, a másik a fiam. Ez a mai napig így is van, nem változtattunk rajta. Kaptam tehát egy nagyon lerobbant állapotban lévő mozit és egy videóágazatot, utóbbit nagyon gyorsan felfuttattuk. Pár év leforgása alatt ötvenvalahány videotékánk volt Jász-Nagykun-Szolnok megyében. Mi kezdtük el országosan terjeszteni a műsoros videokazetták eladását. Sokat üzleteltem a Televideóval, ez még az a boldog korszak volt, amikor az emberek értéket vásároltak és néztek. Jártunk piacozni, vásárokba, vittük a videokazettákat.

A kazettaforgalmazás mellett ment a mozi is?

A mozival nehezen boldogultam, mert abba nagyon sok pénzt kellett beletenni. Próbáltuk felújítani, újrakezdési kölcsönt vettünk fel. Ezt az újrakezdési kölcsönt adózott jövedelemből kellett visszafizetni, a legdrágább kölcsön volt, ami valaha létezett, abból mindent lehetett csinálni, csak újrakezdeni nem, abba csak beleszakadni lehetett. Túléltek, visszafizettük, és fölújítottuk a mozit valamennyire, de továbbra is a videóágazat volt az, amivel pénzt lehetett hozni a konyhára. Viszont nehéz volt rendet tartani a videópiacon, ugyanis nagyon gyorsan nőtt az ágazat, nem volt meg hozzá a lekövetési és ellenőrzési rendszer, rendkívül sok pénz kiment a kezeink közül, és ottmaradt a tékákat üzemeltetők zsebében. Elsők között vezettük be a számítógépes kölcsönzést. 1996-ig tartott ez az időszak, míg az RTL Klub és a TV2 be nem indította a csatornáit. A két kereskedelmi csatorna indulása előtt még nagyon sok videokazettát vettünk, hogy a tékában egy filmből ne csak egy legyen, hanem akár tíz darab is. Egy hét alatt kiderült,

hogy ez az ágazat tönkrement. Addigra kb. 100 millió forint értékű kazetta volt a tulajdonunkban, amiről kiderült, hogy értékét veszítette.

Akkor kezdték el a szomszédos zsinagógát felújítani, és megkérdezem az egyik embert:

– Mondja, jóember, kell magának videokazetta?

– Persze, hogy kell! Mennyi van? – kérdezte.

– Egy teherautónyi. – válaszolom.

– El lehetne vinni?

– El.

– Mennyit kér érte?

– Hozzon egy liter pálinkát!

Gyakorlatilag egy liter pálinkáért – amit nem hoztak meg a mai napig sem – odaadtam az egész videokazetta-készletet, és még én jártam jól, mert a megsemmisítésért 50 forintot kellett volna fizetni darabjáért. A nagy sokk az volt, hogy azt kellett megélnem, hogy amibe eddig fektettem a pénzem, és amiről azt gondoltam, hogy jó dolog, egyik pillanatról a másikra értéktelenné vált.

Ezzel párhuzamosan zajlott egy másik folyamat is. A Moziüzemi Vállalat elvesztette a mozikat, 1990-ben tulajdon nélküli szervezetté vált. Az volt az egyetlen lehetősége, hogy műsorszolgáltató szervezatként, a moziktól beszédett pénzből tartsa fenn magát. Fölvállaltam, hogy ellátom a Szolnok megyei mozikat szolgáltatói díj nélkül filmmel. Ezzel a lépéssel sok haragost szerzetem a filmszakmában, mert a 19 megyei vállalat közül 19 abból élt, amit én ingyenessé tettem.

Másfajta modellt és utat kerestem, és meggyőződésem volt, hogy létezhet egy közösség által létrehozott nonprofit szervezet vagy szövetség, amely segíti a mozik munkáját egy vállalathoz hasonló működési rendszerben, élvezve

a technikai és műsorszolgáltatás egy kézben levőségének az előnyeit. Erre később is tettem kísérletet az Art Mozi Egyesület alelnökeként, de sajnos nem sikerült ezt megvalósítani.

Mesélj a szolnoki filmfesztiválokról és a Tisza Moziról.

Amikor 1986-ban Szolnokra költöztem, akkor már volt emlékem két képzőművészeti filmfesztiválról (1982 és 1985). Brezsnyev halála miatt 1982-ben meg kellett változtatni a televízió műsorát, minden szórakoztató programot levettek a képernyőről; akkor a filmfesztivál kimondottan nagy figyelmet kapott a televízióban, és ez nekem nagyon felkeltette az érdeklődésemet. 1988-ban a következő fesztivált már nekem volt lehetőségem szervezni. Nagyon izgatott ez a kihívás. A megyei művelődési központban szerveztük, hatalmas nagy dór oszlopokat állítottunk fel, és ez annyira fölkelte a városiak és építészek érdeklődését, hogy a városi közgyűlés többször is tárgyalta, hogy ezek a 8 méteres oszlopok fennmaradjanak-e a művelődési központ előtt.

Ez a fesztiválszervezés nagyon inspirált, főként az, hogy egy filmfesztivál alkalmával milyen sok fontos, érdekes dolgot lehet összehozni: embereket, eseményeket, képzőművészetet, filmet. Az első, általunk szervezett fesztiválon egyből beleszerettem egy életre a képzőművészeti filmfesztiválba. 1990-től gazdátlan maradt ez a rendezvény. Első ízben mint Filmterjesztők Országos Szervezetének Elnöke vállaltam föl a szervezést, később már, mint a Tisza Mozi Kft. Azóta vagyok gazdája ennek az eseménynek, ami részben embert próbáló teher, mert össze

kell szedni a rávalót, és dönteni arról minek a terhére folytassa tovább az ember ezt a hagyományt. Mindig kell bele tenni pénzt is, energiát is, nem is keveset. Ugyanakkor meg ez a rendezvény oly mértékben összefonódott a Tisza Mozival, hogy ennek köszönhetően van egy ismertsége és kapcsolatrendszer, aminek vannak előnyei, bár ez semmikképpen sem „forintosítható”, inkább erkölcsi tőkét jelent. A fesztivál az egyik fontos része a Tisza Moziban történő eseményeknek. Elég hosszú időszakot meghatároz az életünkben, hiszen amikor vége van a rendezvénynek, akkor szinte el kell kezdeni a következő szervezését.

Két fontos dátum 1969 és az 1998. Az első filmfesztivál Szolnokon 1969-ben volt, és 1998-ban megszületik a döntés arról, hogy a millennium évétől kezdődően, páros években lesznek a képzőművészeti filmfesztiválok, és lesz a képzőművészetnek egy párja is, hogy a folyamatosságot fönnt lehessen tartani: a tudományos filmek fesztiválja. Először csak európai országokban hirdettük meg, 2001-ben már a világ minden részéből lehetett nevezni. A nagy áttörés pedig a 2018-as évhez köthető – amikor is közel 3500 film érkezett a képzőművészeti kategóriában – és először hívtunk meg játékfilmeket is. Szándékosan erőltettem ezt a változást, mivel egy ideje jelen volt már a fesztivál körül egy szellemi holdudvar, az események nagyságrendje és színvonala is azt kívánta meg, hogy lépünk előre, legyen igazából nemzetközi ez a fesztivál, nemzetközi zsűrivel és olyan eseményekkel, amelyek a nemzetközi filmvilág fontos szakemberei is megjelennek. Nagyon régóta gondolkodtam

már azon, hogy mi az, ami még hiányzik a képzőművészeti filmfesztiválról. Persze önmagában semmi nem hiányzik, hiszen a képzőművészeti filmfesztivál egy teljes egész, és tudjuk, hogy a világon egyedülálló tematikájú fesztiválról van szó, de nekem mindig hiányérzetem volt. Vannak ugyanis rokonszakmák a képzőművészetrel, és vannak képzőművészek, akik bedolgoznak a filmekbe.

Tulajdonképpen a látványtervezők munkája a filmek képi világa szempontjából legalább olyan fontos, mint az operatőrök munkája. A látványteremtő az, aki az első látványelemet létrehozza a filmben, a szereplő ebbe a térbe lép be. A látványtervezők nagy része képzőművész, a díszlet is képzőművészeti alkotás, tehát annyira evidens, hogy a látványtervezésnek itt a helye. Ez nagyon jó döntés volt, mert így vált teljesen egészé ez a képzőművészeti filmfesztivál, és színesíti a fesztivált, hogy be tudjuk vonni a játékfilmeket, amelyek a közönség széles rétegeit is megérintik, és ezáltal a fesztivál is megszólít egy sokkal szélesebb kört, mint eddig a képzőművészeti filmekkel. Így történt tehát, hogy 2018-ban Peter Greenaway, Allan Starski és Rajk László tartott kiváló mesterkurzusokat.

A fesztivál nevet is változtatott...

Azért vette fel a fesztivál Trauner nevét, mert Trauner Sándor a leghíresebb magyar látványtervező. Festő volt, és az 1930-as években kiment Párizsba, ahol kapcsolatba került a filmmel, és igazi alkotótársává vált a filmrendezőknek. A filmrendezők versengtek, hogy vele dolgozhassanak, mert díszleteivel különlegessé tudta

tenni a filmet. Trauner Sándor neve és munkássága tehát valóban olyan fontossá vált, hogy egy fesztivál büszke lehet rá, hogy a nevét viseli. Ehhez engedélyt kellett kérnünk a Trauner-hagyaték kezelőjétől, Didier Naerttől, aki a 2018-as fesztivál díszvendége volt. Nagyon örülünk neki, hogy a 2018-as évi filmfesztivál sikeresen zárult, nemcsak a hazai közönség és szakmai érdeklődők körében, hanem most már külföldre is elért a fesztivál híre. Ez nagyon pozitív visszajelzés a fesztivál és a Tisza Mozi életében. Szeretnénk, ha ez a színvonal megmaradna, de azért ehhez kell sok pénz, kitartás és sok-sok munka. Megvan bennünk az igyekezet, hogy ez így legyen!

A fesztiválon sok fiatal aktívan vesz részt

A fesztiválra évről évre egyre több egyetemista és főiskolás hallgató látogat el. Tudatosan kezdtük el építeni a kapcsolatot az egyetemekkel és meghívni a hallgatókat. Nem szokás más fesztiválon figyelembe venni ezt a generációt. Fontosnak tartjuk a fiatalokkal való törődést, a munkánk része, hogy foglalkozzunk egészen az általános iskolás korosztálytól a felnőttekig a közönségépítéssel. Ha azt szeretnénk, hogy a mozinak 20 év múlva is legyen nézője, akkor be kell menni az általános iskolába, és meg kell mutatni, hogy van másfajta film is, mint amit a plázában vetítenek, van másfajta moziélmény is! A filmművészet sokkal gazdagabb annál, hogy megelégedjünk azzal, amit az okostelefon vagy a televízió nyújt. Feladatunknak tekintjük a diákok folyamatos képzését. Nyolcadik éve van filmes táborunk, ahol megtanulnak a gyerekek filmet

forogni, vágni, hangosítani. Van egy „moziműhelyünk”, ahol többek között forgatókönyvírásról, fotózásról és filmelemzésről van szó. Bár elsősorban a Szolnokon és környékén élő fiataloknak indítjuk a képzéseinket, de az ország különböző részén tanuló filmes, média- és művészeti képzésben részt vevő hallgatókra is odafigyelünk. Például minden évben az egyetemistáknak kiírunk szignálfilm-pályázatot.

A művésztanárok filmkészítőként rendszeresen részt vettek a szolnoki fesztiválon, és ők mondták, hogy szívesen elhoznák a tanítványaikat. Ez a kapcsolat megújulást hozott a fesztiválnak, új színt, életerőt, olyan speciális adottságot, hogy a szolnoki filmfesztivál az ország szerintem legfiatalosabb filmfesztiválja az egyetemi hallgatók nagy száma miatt. A diákok szerint nagyon jó itt, Szolnokon, mert sok új ismeretet szereznek, és megismerkedhetnek a filmek alkotóival, kapcsolatokat építhetnek és sok jó filmet nézhetnek. Tehát fontos folyamat az itt, a fesztiválon, amikor diák-alkotó-tanár-újságíró-tudós és művészember egy konkrét térben találkozik, és barátságok, kapcsolatok születnek. Én azt gondolom, hogy ez nagyon jó, és nagyon örülök, hogy ez így alakult.

A képzőművészeti és tudományos filmfesztivál a magyar filmes alkotók, a rövidfilmesek egyik fontos találkozási helye. Vannak olyan filmfesztiválok Magyarországon, ahol kevesebb fontos szakmai esemény van, de mégis nagyobb médiafigyelmet és támogatást kap. A jövőt abban láttam, hogy fölemeljük fesztiválunkat egy olyan szintre, hogy megkérdőjelezhetetlen legyen a folytatása.

A Tisza Mozi mindig is hányatott sorsú mozi volt, ahova nem volt sikk járni. Nehéz volt olyan helyé tenni, ami iránt érdeklődnek a szolnokiak, és amely alkalmas lehet nemzetközi rendezvények helyszínéül is!

A pozitív fordulat a 2005-ös év volt, mikor először hirdettek meg pályázati lehetőséget art mozik felújítására. A mozi életében azonban a fejlesztés meghozta azt a változást, ami a korábbi üzemeltetőknek nem sikerült. Végre a három terem olyan állapotba került, hogy már műszakilag is nézhetőek voltak a filmek. A kiteljesedést a 2013-ban elindult digitalizálás hozta meg, azóta folyamatos fejlesztés látszik az épületen is és a vetítések színvonalán is. Most már be tudja tölteni azt a funkciót, ami elvárható egy art mozitól. Ügyelünk rá hogy a mozi a város szellemi életének részévé váljon. Törekszünk rá, hogy a Tisza Mozi ne csak trendkövető szellemi műhely legyen, hanem iránymutató és követendő példákat felmutató kulturális központ is. Meggyőződésem, hogy a mozi vezetőjének részt kell vennie a város életében, ellátogatni a kulturális bizottság üléseire, részt kell vállalnia nemcsak a saját intézménye munkájában, hanem azokban a történetekben is, amik a város szellemi életét képezik, részt kell venni annak az alakításában. A várossal szoros kapcsolatot ápolunk, részt veszünk a közművelődési koncepció tervezésében is. Ettől az évtől a fesztiválszervezés és -igazgatás gondját és örömeit is átadtam Éva lányomnak. Azt remélem, hogy legalább annyi évig fogja csinálni, mint amíg én ezt tehettem, és ő már nagy, nemzetközi filmes eseményként adja majd tovább.

Tisztelet Olvasó!

Ez a beszélgetés 2019 októberében hangzott el, a fesztivál vetítéseinek szünetében, borozgatás közben. Minden gondolatát vállalva is csak nagyon sommásan villantja fel a mozi vállalati időszakát és a Tisza Mozi Kft. megalakulása óta eltelt időszakot és éveket. Bízom benne, hogy ezt utóbbit sikerül talán majd egyszer olyan részletességgel feldolgozni, amiből valamiféle tanulság is levonható lesz, és szerepel benne minden olyan fontos szereplő aki nélkül ez a történet nem jöhetett volna létre.

Demeter István, a Tisza Mozi Kft. ügyvezetője

A névváltás és Alexandre Trauner – írta Musztaics Péter filmtörténész

TRAU

Emlékeznek Jack Lemmonra, amint a *Legénylakás* című Billy Wilder-filmben sok száz más kishivatalkokkal ül egy óriási, káprázatos perspektivikus New York-i irodában? Majd amikor egy teniszütővel szűri le a spagettit, Shirley MacLaine pedig szeretettel nézi? Vagy a párizsi Les Halles-ra, ahol Lemmon, immár az *Irma, te édesben*, a színpompás húsokat, gyümölcsöket – és a lányokat mustrálja? Yves Montand-ra, amint *Az éjszaka kapuiban* a *Hulló falevelek* című slágert énekli? Vagy *A vád tanúja* tárgyalótermére? Orson Welles *Othellójának* kopár, félelmetes várfalaira és csúcsíves ablakaira? *A sátán követi* obskúrus középkori várára? *A szerelmek városa* párizsi utcáira? Nemcsak a színészek emlékeztetéseken ezeken a képkockákon, hanem a díszletek is. E filmek látványterveit mind Alexandre Trauner, becenevén Trau alkotta meg.

Alexandre Trauner nemcsak a filmtörténet egyik legnagyobb díszlettervezője volt, hanem honfitársunk is: Trauner Sándor Budapesten született, Csók István növendéke volt, mielőtt Párizsba ment, hogy – párizsibb legyen a párizsiaknál. Szája szélén állandóan ott lógott a cigaretta, hanyag és nyugodt mozdulatai elképesztő munkabírást palástoltak, díszlettervei szinte ragyogó festmények, fotói – Brassai, Robert Capa és André Kertész (mind magyar származásúak) képei mellett – a legfontosabb források a francia főváros eltűnt, két világháború közti mindennapjairól.

Talán egyetlen más várost sem ábrázoltak ilyen sokan és ilyen sokszínűen. „Voltam a stúdió-Párizsban és az igazi Párizsban is – és a stúdió-Párizs jobb” – mondta egyszer a rendező, Ernst Lubitsch. Párizs a kollektív moziemlékezet része lett, és ez részben a berlini születésű Lubitschnak és amerikai filmjeinek köszönhető. Részben persze az új hullám alkotóinak is. Részben pedig Traunernek, aki Budapestről emigrálva René Clair és Lazare Meerson tanítványaként és asszisztenseként kezdte, és szinte tökélyre fejlesztette – egyesek szerint desztillálta – a Párizs-ábrázolást. Szinte lepárolta a vélt és valódi párizsiasságot, az utcákat és a tereket, az erkélyeket, a háztetőket, az ereszeket, a hátsó udvarokat, a fényt és az árnyéket, a nonchalance könnyedségét és az érzelgősséget, mindazt, ami aztán sok más filmben is megjelent, sokszor közhelyként. Nála eredeti volt, mert ezt a képet és képzetet részben ő alkotta meg, Marcel Carné rendező és Jacques Prévert forgatókönyvíró-költő alkotótársaként. A „költői realizmus” szókapcsolatban az első elem a hangsúlyos. Részben mítosz lett belőle, akár csak Párizs városából.

Trauner páratlanul hosszú pályafutása során nemcsak a francia rendezőelittel dolgozott. Világnagyságok egész sorának tervezett díszleteket. Orson Wellest és az Arany Pálma-díjas *Othellót* már említettük. Luis Buñuellel *Az aranykor*, William Wylerrel a *Hogyan kell egymilliót lopni?* (szintén részben párizsi, de már hollywoodi-párizsi), John Hustonnal az *Aki király akart lenni*, Jules Dassinél a *Rififi*, Joseph Losey-vel a *Don Giovanni* és a *Klein úr* látványvilágát alkotta meg. A legnagyobb rendezők kongeniális, egyedi és eredeti alkotótársa volt.

A hétszeres Oscar-díjas, osztrák születésű Billy Wilderrel legalább olyan szoros emberi-művészi barátság kötötte össze, mint Marcel Carnéval és Jacques Prévert-rel. Följebb írtunk közös filmjük-ről, a *Legénylakásról* – ezért a látványtervéért Trau Oscar-díjat nyert. Munkássága 1930-tól 1990-ig hat évtizedet fog át, Buñueltól a pályakezdő Luc Besson *Metró*jáig, Bertrand Tavernier *Jazz Párizsban* című kis remeklésén át Alejandro Jodorowsky *Szívóváánytolvajáig*.

Jó néhány olyan honfitársunk van, aki külföldön ismertebb, mint Magyarországon. A Tisza Mozi remek kezdeményezése nyomán egyiküket sokan megismerhetik itthon is. Szolnokon, a Trauner Filmfesztiválon az Oscar-díjas Trauner Sándoré a címszerep; a díszlettervezők ritkán sztárok, pedig néhányan megérdemelnék. Trau feltétlenül.

Musztaics Péter, filmtörténész

Akárhonnan is nézzük...

A filmfesztivál ismert és elismert állandó résztvevői, látogatói visszaemlékezéséből válogattunk melyek voltak a legkedvesebb emlékeik, élményük a szolnoki fesztiváljáról.

Jankovics Marcell, filmrendező

...vagy hatszor voltam a fesztiválon. Első ízben valamikor a 90-es évek végén, talán mint NKA-elnök, én nyitottam meg a fesztivált. Még az „átkosban”, az akkori Szolnoki Képzőművészeti Filmfesztiválon nyertem egy díjat. Váratlanul kaptam egy telefont, hogy ez és ez a filmem (gondolom, a Magyar népmesék sorozat epizódja, amelyet Mikulás Feri nevezett) nyert egy festményt, a Szolnoki Művésztelep egyik alkotójának a munkáját. Ha a díjkiosztó gálán részt veszek, átadják nekem. Mondtam, nem érek rá a jelzett időpontban. Akkor – így a telefonál – a képet munkaidőben bármikor átvehetem a Városi Tanács Kulturális Osztályán. Ebben maradtunk. Amikor Demeter István felkért a nevezett megnyitóbeszédre, eszembe jutott a díj. Felhívtam az önkormányzatot, és elmondtam az illetékesnek vélt személynek, hogy megyek Szolnokra és átvenném a díjat. Milyen festményt? Itt nincs semmiféle kép. Ez nem raktár stb. Fogalma sem volt, miről beszélek.

...

Szolnokra menet izgulva (mindig izgulok, ha beszédet kell mondanom, de, ahogy a színészek mondják, a lámpaláz nélkül nincs siker), hazafelé mosolygósan. Minden látogatás alkalmával érzékeltem a felfutást.

Nem tudom, ezek közül melyik volt a legkedvesebb fesztiválemlékem. Mondok még kettőt, ezek is szívmengetők voltak, noha nem voltam egyik alkalommal sem jelen.

A naplómban olvasom: „2002. február 2. Szemadám Gyuri átadott egy ajándékot, amit Demeter István rendelt Ludvig Zsuzsától, és nekem küldött: egy

elektromos órát, aminek a számlapján a szolnoki filmszemle és a *Csodaszarvas* filmem emblematisz sá-mándob-rajzfigurái láthatók.”

Muszatics Péter, filmtörténész

A szolnoki nagyon családias, vendég- és emberköz-pontú, emberléptékű fesztivál. Így leginkább találko-zásokra, filmnézésekre, jó vacsorákra, közös fürdő-zésekre, tartalmas, hosszú beszélgetésekre emlékszem vissza. És barátságokra. Meg a fesztivált vezető Deme-ter Istvánra és családjára – igazából ők határozzák meg a fesztivál szellemiségét. A nagyon közvetlen, baráti hozzáállásuk.

M. Tóth Éva, filmrendező

A 2000-es millenniumi, *A fény kockái* című kiállítás és „programcsomag” rendezésében vettem részt. Renge-teg kiváló kolléga segített aktívan, fiatalok és időseb-bek – azóta sem emlékszem ilyen volumenű, remek hangulatú s ekkora összefogással létrejött fesztiválra.

Klucsik Edit, egyetemi oktató

A Szegedi Tudományegyetem BTK Kommunikáció-és Médiatudományi Tanszék televíziós szakirányá-nak vezetője, mesteroktató vagyok. Számtalan szép és kedves emlékem van. Az egyik maga a várakozás és a készülődés a fesztiválra. Része lett az őszi szemesz-te-rünknek, és fontos állomás a hallgatók képi látásmód-jának fejlesztésében.

Nagyon szép emlékként őrzöm, hogy 2016-ban Ró-fusz Ferenc volt a vendég, és én is a kezembe foghat-tam egy valódi Oscar-szobrot. De megigézett 2018-ban Allan Straski előadása is a filmek látványvilágnak ter-vezéséről, aki a rendezők álmának megvalósítójaként olyan titkokba avatott be, amelyek sokat jelentenek ne-kem. Én a nem-fikciós filmek és műsorok készítőjeként ámulva hallgattam, milyen kemény és néha grandió-zus, esetenként sziszifuszi munka van egy-egy nagy-játékfilm mögött. Természetesen az is nagyon fontos, hogy ez a fesztivál befogadó és nyitott közegben zajlik,

ahol minden a filmekről szól és persze azokról, akik alkotóként létrehozzák azokat. 2019 őszén már olyan lesz, mintha hazamennénk egy kicsit Szolnokra, a Ti-sza Moziba.

Duló Károly, filmrendező

Az 1970-es évek elején, pályakezdőként ismerked-hettem meg a képzőművészeti filmszemle hangu-latával. Mivel jómagam csak a 90-es évek második felétől készítettem rendszeresen képzőművészeti filmeket, attól kezdve lettem állandó résztvevője a szolnoki fesztiválok-nak. Volt, hogy versenyfilmmel, volt, hogy csak nézőként, alkalmilag előadóként vagy zsűritagként, de mindig ünneplőbe öltöztetett szívvel jöttem, jövök ide, ahol máshol nemigen hoz-záférhető filmeket látok, találkozni tudok hazai és külföldi kollégákkal, akikkel a rendezvények keretében és azokon kívül elmélyült eszmecserét folytat-hatunk és folytatunk is.

Legemlékezetesebb élményem is egy ilyen, vá-ratlanul elmélyülő kapcsolathoz kötődik. Amikor Milošević elvesztette a választásokat, de nem akarta átadni a hatalmát, először Belgrádban, majd Szerbia más vidékein is fellázdattak ellene. A hatalom nem csupán katonai erővel próbálta letörni a népharagot, hanem például azzal is, hogy számos településen időről időre kikapcsolta az áramot. A fesztivál egyik vendége abban az évben a délvidéki Ethnokor együt-tes volt, amelynek tagjai nemigen tudtak kapcsolatot teremteni a szinte háborús körülmények közé került otthoniakkal. Kozma Karcsival együtt a Pelikán szál-lóban laktunk, ahol sok külföldi tévécsatornát is néz-ni lehetett, így mi is, a zenészek is sokat gubbasztot-tunk a szobánkban, a tévé előtt, hogy követni tudjuk a szabadkai eseményeket. Az együttes szerb tagjai Miroslav Jovančić kivételével nem nagyon beszéltek magyarul, de ezek a napok a nyelvi nehézségek da-cára is összehoztak minket, még a Vajdaságot is sújtó előző évi NATO-bombázások ellenére is, noha a kin-tiek rossz néven vették, hogy a katonai szövetség új

tagjaként mi, magyarok is ellenük fordultunk. Volt ott heves vita éppúgy, mint közös aggodalom, de az tény, hogy közel kerültünk egymáshoz. (Egyébként egy-két évvel később Miroslav nagy segítségemre volt, amikor Szabadkán forgattunk.)

Sinkó István, festőművész

Szívesen emlékezem egy 1990-es évek végén ren-dezett fesztiválra, amikor zenekarommal, a Miami Arttal kis koncertet adtunk az egyik nap folyamán, majd a 2000-es évek elejének egy másik fesztiválján szerepelt *Játék* című, Kalmár Istvánnal közösen ké-szített vizuálpedagógiai sorozatunk a programban. Kétségtől a legerősebb és közvetlen élmény a 2018-as fesztivál négy napja volt, ahol M. Tóth Gézával és Richly Zsolttal a zsűriben voltunk tagok. Eleven, mozgalmas és szakmailag nagyon tanulságos napok voltak ezek.

Siflis Zoltán, filmrendező

Vallomást kértek a Szolnokon átélte, mindmáig őrzött élményeimről, emlékeimről. Ez megtisztelő kérés, ko-moly feladat, különösen akkor, ha egy hozzám közel álló filmes rendezvénysorozatról, a Tisza Moziról, a hosszú évtizedekre visszanyúló filmfesztiválokról, a városról és tulajdonképpen közvetve rólatok, szer-vezőkről, barátaimról kell vallanom. Mint filmalko-tót, ezen belül is mint dokumentumfilm-rendezőt nagy örömmel tölt el, hogy az ezredfordulón – hang-súlyozom – vidéken elindított nemzetközi filmfeszt-iváljaitok máig élnek, tartalmilag és külsőségeiben is megújulnak, nyitottak a jövő felé, a filmes szakma, a közönség elvárásai iránt. Amit két évtizeddel ez-előtt elindítottatok, amit felvállaltatok, az ma is él és sikeresen működik. Hiszem, hogy biztosan rajta va-gyok a presztízst jelentő nemzetközi filmfesztiválok, azon belül is az ismeretterjesztő dokumentumfilmek szakmai találkozóinak világtérképén.

Szerencsésnek mondhatom magamat, mert az el-múlt két évtized alatt – de már korábban is – többféle

minőségben vehettem részt, lehettem jelen a szolnoki filmes rendezvénysorozaton. Versenyeztem filmmel, zsűriztem, előadást is tartottam, de büszkén hangsúlyozom, hogy nézőként is jeleskedtem. Azért is gondolok szívesen vissza szolnoki tartózkodásaimra, mert a Tisza Mozi a tudomány és a képzőművészet terén vállalt filmes ismeretterjesztést, a dokumentumfilm-nézés kultúráját népszerűsíti. Mert mint filmalkotó elsősorban ebben vagyok érdekelt. No meg azért is fontos számomra Szolnok, mert a két nemzetközi filmfesztivál – a nézőknek és a filmalkotóknak egyaránt – a hihetetlen gyorsasággal változó, megújuló tudomány világában adott eligazodást, teremtett felzárkózási lehetőséget, kínált sajátos mozgóképes tanulási alkalmat. Ugyanis egy nemzetközi mustrára fókuszáló filmfesztivál egyedülálló virtuális utazási lehetőséget kínál a képzőművészetek iránt érdeklődő műértő, műélvező közönség és a filmszakma számára egyaránt. Ez a megállapítás ránk, filmalkotókra vonatkoztatva két dologgal még ki is bővül. Az egyik, hogy lehetőséget nyújt, hogy megismerhessük a legkülönbözőbb rendezői világokat, módszereket, formanyelvi megoldásokat. A másik, hogy a nemzetközi mezőny filmjeinknek összehasonlítható esélyt, megmérettetést kínál. Lépést tarthatunk a szakmával, kitekinthetünk, ismeretlen oldaláról ismerhetjük meg a körülvevő világot, amiből filmes történeteinket merítjük. Tehát egy fesztivál önértékelési szempontból igen fontos a filmalkotó számára is. Ebbe az általam említett összefüggésrendszerbe illeszkedik a Tisza Mozi két nemzetközi dokumentumfilm-fesztiválja is, amely a tudományos világ aktuális eredményeinek filmes láttatását, valamint a képzőművészeti értékörzés és esztétika bemutatását, népszerűsítését és versenyeztetését végzi évről évre sikeresen, itt, a közvetlen közelünkben, mintegy karnyújtásnyira, még nekünk, határon túli alkotóknak, nézőknek is. Summázva megállapítható: a két, szolnoki filmes rendezvény globális kitekintésű fesztivállá vált napjainkra. Végezetül s persze az em-

lítették mellett nagyra becsülöm a szervezők igényes teljesítményét, és kívánok nektek a jövőben is sok sikert, támogatást és társadalmi elismerést áldásos munkátokhoz.

M. Tóth Géza, filmrendező

Filmesként, egyetemi oktatóként, zsűritagként többször is a filmfesztivál vendége lehettem. A legkedvesebb élményeim mindig a találkozások voltak. A fesztivál nemcsak arra ad lehetőséget, hogy régi és új barátokkal találkozzak, hanem arra is, hogy közelebb kerüljek Szolnokhoz. A barátokkal és a várossal való találkozás élménye szétválaszthatatlan. A vetítések és az otthonos hangulatú Tisza Mozi, az őszi tárlatok és a zsinagógából lett Galéria, a sétálás beszélgetések és a xilofon-hangú Tiszavirág híd, a sörözős beszélgetések és a Tisza Szálló nosztalgikus illatú terei, és a többi találkozás-élmény is mind csak így teljes, együtt a barátokkal, eseményekkel, helyszínekkel.

Gulyás Gyula, filmrendező

Több legkedvesebb Kedvesem akadt e felső tiszai városban. Ám nyilvánvalóan önfényezés lenne, ha az eredményekre, jutalmakra hivatkoznék és hivalkodnék, s hallgatnék az elhallgatásokról. Mert bár ezen utóbbiak nem tartoznak a kérdés sugallta eredményorientált önfényezéshez, de szerves részei luminista létemnek, letagadhatatlanul. Ilyeténképp talán egyensúlyban volt az elismerő értékelés és a totális mellőzés. Ám ezeket szétszálazni ízléstelen öntetszégnek mutatkozik már.

Sokfajta „minőségben” vettem részt a szolnoki mustákon, kiváltképp köz-nézőként, mert melldöngetés nélkül vallhatom, hogy a mindenkori éves hazai non-fiction kategóriák nézőségében alighanem az élbolyban menetelhetek – mivel notórius olvasó is vagyok, nem csak író. S mint ilyen, azt is tudom kamaszkorom óta, hogy a mindenkori mozik nem csak filmnézésre voltak használatosak – magam is megélhettem ott is, a Zounok alapította helységben, hogy

a filmek révén több haverom-barátom is akadt, s teljességében megélhettem Juhász druszám örök becsű vallomását a szőkeségnek milyenségéről – fenekes-tül.

Zsűritag nem voltam, úgy rémlik, de számos filmmel masíroztunk a győzelem felé, javarészt tán a legjobbakkal Kisöcsém társaságában, s nem mindig „fütyültünk a nőkre”... Kiváltképp a kolleginákra emlékezem most, a legjobb ismerkedés nekem Sulyok Gabriellával történt, többszörös, máig tartó ismétlésekkel, de ilyen ritka alkalom természetese adódott számtalan, más nemű kollégával is. Olykor kritikussokkal is sikerült fesztelenül ordítozni, privátim belátni netán csökönös tévelygéseimet, s nem egy ellenséget szerezve titkos gratulálók is akadtak szép számmal, például, hogy kicsinyt konkrét legyek, a tavalyi (2018-as, a szerk.) játékfilm zsűrinek elmondott sarkalatos véleményemért. Ez utóbbiak közül senki sem vállalt nyilvános szereplést meggyőződéséért, s valószínűleg ők mind okosabbak voltak szerénységemnél, mert azóta is pályázhatnak, nyerhetnek stb. – velem szemben. S ez is, nagyon is effektív szolnoki „szép” emlék.

Folyt. köv. Ám végül, s ahogy citálni illik, ám messze nem utolsósorban az estvéket s a hozzá kapcsolódó táncos-énekes alkalmakat citálnám, bár maga-magam régóta nem ropom a talpalávalóra sem, „de szíveteiket megérdemeltem, / veletek száguld, vív, ujjong a lelke” a dalolásban. Melynek évtizedek óta örök barátunk Lehel (Horváth Lehel) a fedezete, kobzával, páratlan népdalkincs autentikus idézésével. Remélem nem csak a rapszodikus emlékezet őrzi szavaim hitelességét. Talán ennyit a „legkedvesebkekről”.

Sulyok Gabriella, grafikusművész

Legfontosabb és maradandó emlékem, hogy jelen lehettem versenyfilmmel és kiállítottam a Szolnoki Galériában (egy időben). Így – mint a két művészeti ág művelője – tetten érhettem a rajz és a mozgókép közös

és éltető hatását. S mint rajzoló – képzőművész – megmutathatom a műtárgy olyan lényegét és törvényét, amit a kiállításlátogató nem láthat. Behatolni a tárgyba az objektívvel, de nem objektíven.

A mozi valamennyi tulajdonsága: a kép, a zene, a beszéd, a csend (és sok más: sóhajok, zörejek stb.) mind a képzőművészet lényegéről is szólnak.

Szurcsik József, festőművész

Messziről kezdem az emlékezést, mert minden összefügg tulajdonképpen mindennel.

Kíméletlenül fájdalmas, morális és erkölcsi válság nyomja mindennapjainkat amúgy is a világon zajló események miatt. De mivel rémesen polarizált, borzasztóan túldimenzionált és politikai feszültségekkel terhelt időszakban élünk ma Magyarországon, ezért szinte belefulladás a jelenlegi valóságunkba. Ezzel egy időben az arrogáns, öntelt és gazdag pazarlók pedig kibékíthetetlenül zaklatják a nincstelenek világát, a szenvedők és nélkülözők sokaságát. Nyilvánvalóan nem segíti az érzéketlenek kivagyisága a művészetet, és a demagógok nem értik meg a kultúra, a tudomány, valamint az oktatás fontosságát sem.

Nagy a maszatolás, egészen zavaros már minden.

Vannak hithű kormánypártiak, és vannak hithű kormánygyűlölők is.

Semmi sem jó, sehogy sem jó.

Leginkább pedig minden úgy szar, ahogy van.

Azon kapom magam, hogy elkezdem azt hinni, hogy semmi sem érdekes, pedig igazából minden nagyon is az.

Egy dolgot azonban biztosan látok. Azt, hogy Szolnokon valahogyan nincsenek előjelek. Tényleg nincsenek.

A Tisza Mozi kényelmes foteljaiban nézem a filmet. Jobbak és még jobbak, nekem valók és olyanok, amelyekről nem tudom, hogy nekem valók-e, közömbösek is, de akkor is jó, hogy itt vannak, jó, hogy láthatom őket.

És akkor kilépek a vetítőtől, mert már órák óta ülök benn – és ha nem vigyázok, bepunnyadok a fotelbe teljesen –, még be kéne töltenem egy kávé is a bélésebe a büfénél. És akkor odapillantok a pulthoz, azután körbetekintgetek a Tisza Mozi legendásan hangulatos büfében és a teraszon. És egyszer csak egyfajta mélységesen melengető, jó érzés tölt el az elem táruól látványtól átszellemülve.

Teljesen normális, baráti beszélgetésbe melegedve állnak és ücsörögnek egymással szemben, egymás mellett, egy társaságban olyan alkotók, művészek, akik politikailag vállaltan erre vagy éppen arra köteleződtek el egyébként.

Olyan emberek, akik világnézetileg határozottan másként hangoltak. és markánsan máshogy is gondolkodnak a világról.

De akkor itt, Szolnokon mintha nem létezne az a fene nagy hitvallás-differencia vagy nézőponti különbözőség.

Csak állok, és nézem, ahogy szépen, együtt üldögélnék egy asztalnál, együtt álldogálnak a mozi büfepultjánál, és jól elbeszélgetnek egymással. Nagyon jó nézni, ahogy az általuk tartott valódi, emberi beszélgetésekben, őszinte diskurzusban gyönyörűen oldódnak a társadalomba mélységesen beivódott elmentmondások, gyanakvások és feszültségek. Csak nézem, és csak nézem őket, és közben örülök. Látom, hogy a művészek az alkotó munkájukon túl a közvetlen emberi kapcsolataikban is képesek jók lenni. Látom, ahogy a büfepultra támaszkodva egy hajdani SZDSZ-es politikus-művész éppen egy képzőművész-MMA-elnökségi taggal szakmáról, művészetről, filmekről beszélget. Szóba hozzák a fontos dolgokat, és szeretettel beszélgetnek életről, társadalomról, családról, művészetről, művekről, jövőről. Nagyon jó érzés azt látni, hogy így is lehet, hogy így is lehetne.

Ha visszagondolok a korábbi fesztiválokra, talán pont ez volt mindig az igazán fontos számomra: az egymás iránti tisztelet és érdeklődés, a valódi kva-

litás elismerése és megbecsülése, a nyitottság, a szellem áramlása és így az együttlét öröme.

Csoda jól éreztem emiatt magam.

Mindig kivételes napok voltak ezek, minden fesztivál alkalmával, kivétel nélkül.

Báron György, filmesztéta

Szolnokról elsőként a tiszavirág jut eszembe, ami, valljuk be, nem forradalmian új gondolat. Mégis, bár fölséges dolog a Tisza Mozi kis és nagy termében nézni sorban a filmeket, azért azt az élő élményt semmi nem pótolta, midőn a régi szép nyáridőkben a fesztivál csapata hajóra szállt, s elbűvölve bámulta, amint az apró lények milliárdjai a napfény hívására kikelnek a semmiből, élő felhőt vonva a folyó fölé, majd a nappal együtt aláhullanak, testük a vizet szőnyegként borítja be...Kevés városban maradt meg valódi artkino, egy kezemen meg tudnám számolni, ám Demeter István és csapata nem csak fenntartotta ezt az első látszatra szerény kis kinematográfot, hanem komoly nemzetközi fesztivált csinált benne. S ez példa nélküli Magyarországon.

Zárszó

A mozgókép története már több mint egy évszázadra tekint vissza, de a filmfesztiválok, az időszakos gyakorisággal megrendezett filmes seregszemlék szervezése kicsit később, a két nagy háború között indult el Európában. A filmfesztiválok igazi szerepüket, valódi helyüket azonban csak a II. világháború után találták meg és váltak a kulturális színtér meghatározó tényezőivé.

Az első jelentős európai filmes találkozót, az először 1932-ben megrendezett Velencei filmfesztivált az Olasz Szállodák Szövetsége marketingkampányához és Benito Mussolini propagandagépezetének együttműködéséhez is szokták kapcsolni, miközben az ismert mottót hangoztatták a szervezők, hogy munkájuk „reakció az első világháború vérfürdőjére”.

Gazdasági, társadalmi vagy akár pusztán politikai tényezők hívták életre azokat a szimbolikus, ma már a mozgókép világán túlra mutató, kulturális ikonként is értelmezhető fesztiválokat, amelyek ma is tematizálják a film, az európai kultúra világát.

Az 1946-ban megalakuló Locarnoi Filmfesztivál kisebb politikai, helyhatósági vitáknak is köszönheti létét és a szektorban korábban megjelenő Luagno helyét vette át. Ugyanebben az évben elindul Cannes, majd kissé keletebbre, az előkészületben lévő vasfüggöny kevésbé szerencsés oldalán Karlovy Vary-ban építenek színpadot a szocialista filmgyártásnak. 1951-ben zászlót bont a Berlieni Filmfesztivál is, és az elkövetkező hosszú évtizedekben együtt, Cannes és Velence társaságában meghatározzák az európai filmpiacot. A nevezések elfogadása, a versenybe válogatás, a meghívások, a kiemelt programok, a vetítéseket kísérő rendezvények és találkozók, valamint természetesen a díjak, erősen formálják, befolyásolták az európai film fejlődését, a kulturális hangsúlyokat és sok területen a közgondolkodás is.

A magyar mozgóképek sorsa, így a filmfesztiválok története is összefonódik a magyar történelemmel. Magyarországon a film fejlődése párhuzamosan halad az európai trendekkel, így a '30-as évek végére jelenik meg az az igény itthon is, hogy országos filmszemléket szervezzenek.

Már a századelőn aktív filmes élet volt nemcsak Európa nyugati felén, de az Osztrák–Magyar Monarchiában, Bécsben vagy Budapesten, továbbá a nagy magyar városokban Kassán, Szabadkán vagy akár Kolozsváron is. Folyamatosan nyíltak a mozik szerte az országban, mindenütt hódított a mozgóképek. Janovics Jenő kolozsvári színházigazgató valóságos filmes birodalmat hoz létre Erdélyben, stúdiót épít, filmeket készít és forgalmaz, a Kolozsvár melletti kis falut, Szászfeneszt pedig már egyenesen „Mozifalvának” keresztelik át az újságírók.

A békés fejlődésnek, a film korai virágkorának az I. világháború vet véget, majd a Trianoni diktátum által szétszakított országban megtorpan a gazdaság és megáll a magyar filmgyártás is. Janovics sem fejezheti be az európai Hollywood felépítését, számos meghatározó filmes hagyja el örökre az országot, és a külföldi film foglalja el a magyar mozivásznakat is. Minden nehézség dacára a 20-as években talpra áll az ország és nagy részben az állami beavatkozásnak köszönhetően a magyar film is visszanyeri erejét. A mozikban a tengeren túli, és nagy európai országok filmjei mellett egyre inkább ott vannak és szépen helyt állnak a magyar mozgóképek is. A zaklatott 30-as évek részben további fejlődést hozott a mozgóképeknek, miközben sajnos a területen számtalan szegényteljes állami beavatkozás is történt.

A bővülő filmkínálat okán is 1939-ben és 1940-ben is Lillafüreden szerveztek országos filmszemléket és versenyt Nemzeti Filmhét elnevezéssel, de a folytatás elmaradt: ismét közbeszólt a történelem, elérte Magyarországot is a II. világháború. Az 1944-es német megszállás, majd a nyilas hatalomátvétel után a magyar filmgyártás átmenetileg megszűnt, majd

a háború végével jön és marad a szovjet hadsereg, és rövid időn belül államosítják a magyar filmipart. De a magyar film, persze már teljes állami irányítás, a pártállam cenzúrájának felügyelete alatt, ismét talpra áll, a mozi forog tovább.

A magyar film sikere, az erősödő igény és természetesen a nemzetközi minták alapján 1965-ben Pécsen életre hívják a Magyar Filmszemléket, amely szélesedő vetítési kínálattal egyre jelentősebb szerepet tölt be a kulturális közéletben. Az 1989-es rendszerváltás után változik a magyar filmgyártás gazdasági, jogi és politikai környezete is, a megérkezett szabadságban egyre több filmes aktivitás emelkedik, a változás folyamatos, egyre több filmfesztivál is elindul, majd ér véget. A legnagyobb és talán legfontosabb hazai mozgóképek fesztivál a Magyar Filmszemle is többször átalakul, nevet vált, változik a lebonyolításának rendje és helyszíne is.

Van ugyanakkor hazánkban egy filmes seregszemle, amely több mint öt évtizede változatlan helyszínen várja a filmeseket és filmbarátokat, valamint szolgálja a magyar mozgóképek ügyét. A film 120 éves történetének második feléhez csatlakozik a Szolnok Filmfesztivál. A városban már 1969-ben, pár évvel a Magyar Filmszemle indulása után megszervezik a filmszemléket párhuzamosan a város más kulturális köreivel a Bartók Kórus, a Légierő Zenekar és a Szolnoki Népdalkör elindulásával. Makacs elhatározással a változó gazdasági és társadalmi környezet ellenére is, ragaszkodva a megkezdett munkához, az épülő hagyományokhoz Szolnok városában a filmfesztivál máig megmarad, mint ahogy az útjára indított másik három kezdeményezés is.

A Szolnoki Filmfesztivál a folyamatosan alakuló, hullámzó magyar filmes világban megtalálja a helyét, fontos találkozóhelyévé válik a filmszakma, a művészeti és tudományos élet szereplőinek. Nem egy esetben, nagy fordulópontoknál jelentős szakmai tanácskozások színtere és folyamatos megújulási törek-

véseivel, szünni nem akaró kitartásával példa értékű rendezvényé, bátran kijelenthető, hogy szimbólummá válik a magyar filmes közéletben. Ahogy Cannes, Berlin, Locarno meghatározza az európai film helyzetét és fejlődését, úgy a Szolnoki Fesztivál is hatást gyakorol a magyar mozgóképre és kultúrára.

A Szolnok nem adja, nem adta fel, nem lett ugyan fesztivál város abban az értelemben ahogy Cannes-ra gondolunk, de folyamatosan és megingathatatlanul jelen volt, jelen van. Nyilván lehetőségeiben nem mérhető a jelzett nagy európai fesztiválokhoz, de kitaratásával, múltjával kivívta a megbecsülést és az idén, 2021-ben már 52 évre tekinthet vissza a Szolnoki Filmfesztivál. A változásra, a fejlődésre való igény végigkísérte múltját, és itt van a jelenben is. Legutóbb 2018-ban újul meg ismét a Fesztivál, és a térségben egyedülálló módon a filmes látványt és a látványtervezők munkásságát helyezi középpontjába. Hagyományaihoz méltó a célja, hogy feliratkozzon a közép-európai régió legfontosabb szakmai rendezvényei Közép-Európa egyik legelismertebb filmes eseményévé váljon. A gondolat Demeter Istvánnak a fesztivál legendás igazgatójának köszönhető, aki szellemi és szakmai örökségének folytatójával Demeter Évával együtt Janovics századfordulón elhangzott szavainak szellemében jár el.

„Ez a kicsi ország a maga szűkre határolt nyeloterületével csak valami különleges stílussal, valami jellegzetes sajátosság révén, valami zamatos eredetiség színében vonhatja magára a külföld figyelmét.” A szervezők, Szolnok városa mindent megtesznek és elkövetnek, hogy az Alexander Trauner Art/Film Fesztiválra is igazak legyenek Janovics megállapításai: különleges hely, varázslatos egyediséggel, amely magas szintű szakmai munkával kísérve nem érdemtelenül lesz évről-évre elismertebb idehaza és külföldön egyaránt.

Bizakodásra adnak okot, hogy a gyökerek erősek és az is, hogy az elmúlt 52 év talán legkedvezőbb környezete állt össze a magyar film, így a Szolnoki Fesztivál mellett és mögött is. A Demeter-család hite és kitartása,

a szervezők elkötelezett munkája és szakmaszeretete, valamint a Nemzeti Filmintézet és Szolnok város támogatása biztos hátteret és alapot nyújt.

Egyre tisztábban érzékelhető és látható, hogy az Alexandre Trauner Art/Film Fesztivál és a Tisza Mozi egy olyan filmes agórává alakul, egy olyan állandóan működő komplex filmes műhellyé válik, amelynek szellemi kisugárzása már nemzetközi viszonylatban is érzékelhető.

Minden magyar filmbarát nevében köszönettel tartozunk Demeter Istvánnak és Demeter Évának azért a munkáért, elkötelezettségért és úgyszeretetéért, ahogy Magyarország egyik legértékesebb kulturális eseményét óvják és fejlesztik Szolnokon, a Tisza partján.

dr. Kollarik Tamás, Bánffy Miklós-díjas és Magyar Filmdíjas filmes szakember, filmalkotó, egyetemi oktató

